

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Azijos ir transkultūrinių studijų institutas

Azijos studijų (sinologijos) programos studentas (-ė)

LAIMIS IŽGANAITIS

**Komunistinis judėjimas Hainano saloje: istorija
ir įamžinimas**

BAKALAURO DARBAS

Vadovas – doc. dr. Konstantinas Andrijauskas

Vilnius 2020

Bakalauro/magistro baigiamojo darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....

.....

.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro/magistro baigiamasis darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data) (gynimo komisijos sekretoriaus parašas)

Bakalauro/magistro baigiamojo darbo recenzentas:

.....

(v., pavardė)

Bakalauro/magistro baigiamųjų darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

201... m. mėn. d.

(gynimo data)

Gynimo komisijos pirmininkas:

.....

.....

(v., pavardė)

(parašas)

Ižganaitis, Laimis

Komunistinis judėjimas Hainano saloje: istorija ir atminimas: bakalauro darbas / Laimis Ižganaitis, Šiuolaikinių Azijos studijų programos studentas; mokslinis vadovas doc. dr. K. Andrijauskas; Vilniaus universitetas. Azijos ir transkultūrinių studijų institutas. – Vilnius, 2004. – 42 lap. – Mašinr. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 37.

Kinijos istorija, Hainanas, atminties politika, komunizmas, ideologija, propaganda, paminklai, muziejai, atminimas

Bakalauro darbo objektas – Hainano komunistinio judėjimo istorija ir atminimas. Darbo tikslas – kritiškai palyginti, kaip tie patys Hainano salos komunistinio judėjimo istoriniai įvykiai pateikiami pripažinto Vakarų istoriko tyrime ir Hainano saloje pastatytuose muziejuose ir įrengtose atminimo vietose. Kitaip tariant, darbe siekiama patvirtinti arba paneigti hipotezę, jog viešai prieinamose Hainano „raudonojo turizmo“ ekspozicijose bei lankymosi vietose istorinė informacija yra falsifikuota ar kitaip akivaizdžiai pakeista. Jeigu hipotezė patvirtinama, siekiama išsiaiškinti, kaip ir kodėl buvo keičiamas istorinis diskursas. Darbo uždaviniai: apžvelgti Hainano salos komunistinio judėjimo istoriją; išnagrinėti atminties politikos Kinijos Liaudies Respublikoje (KLR) ypatybes; pristatyti ir kritiškai įvertinti lauko tyrimo metu dokumentuotą medžiagą; atlikti Vakarų mokslininkų ir Hainane aplankytų istorinių šaltinių lyginamąją analizę.

Naudojantis kokybine turinio analize ir lyginamąja analize, prieita prie išvados, kad šiandien istorinis diskursas kuriamas Mao laikotarpio socialistinės ideologijos stiliumi ir atkartoja to laikmečio interpretacijas, ignoruojant alternatyvius istorinius požiūrius. Istorijos atminimas naudojamas kaip politinis įrankis kurti vientisą Kinijos komunistų partijos istorijos mitą ir įtvirtinti valdžios teisėtumą.

Bakalauro darbas gali būti naudingas mokslininkams, planuojantiems tyrinėti Kinijos komunistų partijos istorinį diskursą, Hainano salos istoriją ar Kinijos tautines mažumas.

Turinys

Įvadas.....	5
1. Hainano istorija.....	9
1.1. Hainano istorija iki KLR.....	9
1.2. Hainano komunistinio judėjimo istorija.....	10
1.2.1. Judėjimo pradžia.....	10
1.2.2. Japonijos okupacija 1939-1945 m.....	11
1.2.3. Pilietinis karas ir komunistų pergalė 1945-1950 m.....	14
1.2.4. Pokaris ir vietinio judėjimo nuslopinimas.....	16
1.3. Apibendrinimas.....	16
2. Atminties politika šiuolaikinėje Kinijoje.....	17
2.1. Atminties politika.....	17
2.1.1. Atminties politika ankstyvojoje Kinijos Liaudies Respublikoje.....	19
2.1.2. KLR atminties politika Hainano saloje.....	22
2.2. Atminties politikos pasikeitimai Kinijoje ekonominių reformų eroje.....	25
2.3. Apibendrinimas.....	29
3. Atvejo tyrimai.....	30
3.1. Baisha 白沙 sukilimo atminimo parkas.....	30
3.2. Hainano provincijos istorijos muziejaus paroda skirta Hainano išlaisvinimo 70- ties metų jubiliejui paminėti.....	33
3.3. Apibendrinimas.....	35
Išvados.....	36
Bibliografijos sąrašas.....	38
Priedai.....	40
Summary.....	43

Išvadas

Studijuojant Kinijoje teko daug girdėti ir gyvai pajusti, kaip Kinijos valdžios institucijos ir įmonės skleidžia nepagrįstus gandus, netikrą, neobjektyvią informaciją. Spauda, nesvarbu, internetinė ar spausdinta, yra griežtai prižiūrima Kinijos komunistų partijos (KKP) institucijų ir leidžiamas tik oficialus, valdžios patvirtintas diskursas. Tai lėmė visuomenės apatiją žinioms, politikai, istorijai ir kitiems cenzūruojamiems dalykams. Ko gero, dėl šios priežasties ne kartą girdėjau kinus sakant, jog neverta domėtis istorija, neverta lankyti muziejų, neverta lankyti kitų istorinės reikšmės vietų: „viskas netikra, padirbta!“. Kadangi Hainano saloje praleidau daugiau negu metus, nusprendžiau pasidomėti salos istorija, nuvykti į lankytinas vietas ir išsiaiškinti ar iš tiesų viskas padirbta ir netikra.

Pasak Andrew Murray, parašiusio knygą apie Hainano salos komunistinį judėjimą (Murray 2017, 11-15), iki XX a. 3-iojo dešimtmečio, kai vietiniai salos gyventojai patys pradėjo aktyviai reikšti politines idėjas, Hainano istorija buvo rašoma svetimšalių, daugiausia europiečių ir amerikiečių, atvykusių prekybos, diplomatijos ar krikščionybės skleidimo tikslais. Pačių kinų sala buvo laikoma neverta dėmesio, atsilikusia, agrarine Kinijos imperijos pakampe, kurioje karštas klimatas ir neįžengiamos, kalnuotos tropinės džunglės gyvenimą darė per daug sudėtingą, todėl imperijos vadovybė čia tremdavo žemyninėje dalyje nepageidaujamus ir prasikaltusius valdininkus ir rašytojus (Tsui 2009). Dėl šių priežasčių iki pat XX a. patikimų istorinių duomenų apie Hainano salą nėra daug. Vakarų literatūroje salos istorinių ir kultūrinių tyrinėjimų beveik nėra, o dėl kalbos barjerų ir ribotos prieigos, kinų kalba rašytas studijas teko praleisti, tačiau Murray jau modernios istorijos (Kinijoje modernios istorijos pradžia laikomas paskutiniosios *Qing* 清 dinastijos žlugimas 1911 m.) knygoje remiasi apšiais tiek vakarietiškais, tiek ir kiniškais šaltiniais.

Kalbant su vietiniais kinais teko girdėti, jog imperijos laikotarpio istorija, kol KKP dar nebuvo įsteigta, nėra aktyviai klastojama, nes yra tolima ir nekelia iššūkių jos legitimumui. Taip pat, Hainane beveik nėra imperinio palikimo, o nuorodas į „raudonosios“ istorijos atminties vietas galima sutikti kone kiekviename kiek didesniame kelyje. Dėl aukščiau išvardintų priežasčių nusprendžiau susitelkti ir darbą skirti komunistinio judėjimo saloje laikotarpiui.

Eiliniai žmonės rimtų istorinių studijų paprastai neskaito, todėl norėdamas

išsiaiškinti, kokia informacija prieinama jiems, privalėjau atsižvelgti į tai, kas mano sutiktus žmones paskatino taip neigiamai vertinti istorinio paveldo vietas. Dėl šios priežasties rinkdamas medžiagą darbui atlikau lauko tyrimą, kurio metu aplankiau Hainano provincijos muziejaus parodą skirtą salos „išvadavimo“ septyniasdešimties metų jubiliejui. Taip pat aplankiau istorinės reikšmės vietas įamžintas paminklais ir atminimo lentomis. Nufotografuotus paminklus ir tekstus, kuriuos išverčiau iš kinų kalbos, naudoju tolimesnei analizei.

Pagrindinis Hainano komunistinio judėjimo istorijos šaltinis, kuriuo remiamasi šiame darbe, yra išsami Murray studija. Kaip teigia pats autorius, knyga aprėpia politines, ekonomines ir kultūrines dimensijas, neapsiribodama vien tik komunistų pajėgų karinių veiksmų prieš japonus ir nacionalistus aprašymu (Murray 2017, 5). Murray savo tyrime remiasi Vakarų mokslininkų darbais tyrinėjant komunistų revoliuciją kitose Kinijos vietose, kinų mokslininkų istorijos rinktinėmis, taip pat provinciniuose ir nacionaliniuose archyvuose sukauptais iki šių dienų išlikusiais dokumentais. Autorius apžvelgdamas ankstesnius revoliucinės Kinijos istorijos tyrinėjimus kritikuoja Šaltojo karo ideologijomis paremtus šališkus pasakojimus ir aptaria naują kryptį, kai dekonstruojamas tarptautinio monolitinio komunizmo pasakojimas ir susitelkiama į vietinio judėjimo šaknis argumentuojant, jog būtent vietiniai dalyviai buvo pilietinio karo ir pasipriešinimo japonams varomoji galia, o ne abstraktus mitinis nacionalinis pasipriešinimas nutiesęs komunistams kelią link neišvengiamos pergalės (Ten pat, 6). Tokio pobūdžio istorinio pasakojimo kūrimas gerokai skiriasi nuo to, kurį galima rasti šiomis dienomis KKP populiarinamo „raudonojo turizmo“ objektuose. „Raudonasis turizmas“ aprėpia visas su KKP istorija susijusias įamžinimo vietas ir yra skirtas partijos vertybėms ir laimėjimams švęsti, sustiprinti savo valdžios legitimumą, netgi padėti spręsti svarbias šalies ekonomines ir socialines problemas, pasiekti socialinę harmoniją ir politinį stabilumą (Zhao 2014, 2; 213). Šiose vietose kuriamo istorinio pasakojimo tikslas yra politinis – skleisti propagandą; tuo tarpu Murray tikslas – kiek įmanoma objektyviau pristatyti istoriją. Mano lauko tyrimo metu aplankytos ir įamžintos vietos priskirtinos būtent „raudonajam turizmui“.

Nors modernioji Kinijos istorija Vakaruose yra gana plačiai išstudijuota, tačiau tyrimų apie tai, kokį istorinį diskursą kuria komunistinė valdžia, trūksta. Vakarų mokslininkų istoriniai darbai kinams yra nepasiekiami dėl valdžios cenzūros, kalbos barjerų ir ribotos prieigos prie pasaulinio interneto; tuo tarpu Vakaruose kinų

mokslininkų darbai vertinami atsargiai, nes Kinijos istorikai savo tyrimuose negali per toli nukrypti nuo valdžios patvirtinto diskurso. Nepaisant keleto svarbiausių ir didžiausių „raudonosios istorijos“ muziejų ir paminklų, toliau nuo politinių Kinijos centrų esančių vietovių revoliucinės istorijos diskursas yra mažai tyrinėtas, o šiai ekonominei milžinei ruošiantis tapti pasaulyje dominuojančia valstybe ir vis aktyviau diktuojant politiką tarptautinėje sferoje, atrodo prasminga pažvelgti, kaip su istorine atmintimi tvarkomasi šalies viduje. Tam pasitelkiama atminties politikos teorinė prieiga. Naudojant šią perspektyvą bei pasitelkiant konkrečius pavyzdžius, siekiama išsiaiškinti, kaip Kinijos Liaudies Respublikos valdžia manipuliuoja kolektyvine atmintimi ir kokią politinę kultūrą kuria šalies viduje, bei kaip į tai reaguoja visuomenė.

Šiuo darbu, susikonsultuojant į Hainano vietinį komunistinį judėjimą, siekiama atskleisti vakarietiško ir kiniško istorinio pasakojimo skirtumus; atliekant atvejo tyrimą pažvelgti į Kinijoje formuojamo istorinio diskurso ypatumus; ir išsiaiškinti, ar pagrįsta nuomonė, kad oficiali istorija yra tokia netiksli, jog net neverta ja domėtis.

Darbo tikslas – kritiškai palyginti, kaip tie patys Hainano salos komunistinio judėjimo istoriniai įvykiai pateikiami pripažinto Vakarų istoriko tyrime ir Hainano saloje pastatytuose muziejuose ir įrengtose atminimo vietose. Kitaip tariant, darbe siekiama patvirtinti arba paneigti hipotezę, jog viešai prieinamose Hainano „raudonojo turizmo“ ekspozicijose bei lankymosi vietose istorinė informacija yra falsifikuota ar kitaip akivaizdžiai pakeista. Jeigu hipotezė patvirtinama, siekiama išsiaiškinti, kaip ir kodėl buvo keičiamas istorinis diskursas.

Tiksliui pasiekti iškeliami šie **uždaviniai**:

- apžvelgti Hainano salos komunistinio judėjimo istoriją;
- išnagrinėti atminties politikos Kinijos Liaudies Respublikoje (KLR) ypatybes;
- pristatyti ir kritiškai įvertinti lauko tyrimo metu dokumentuotą medžiagą;
- atlikti Vakarų mokslininkų ir Hainane aplankytų istorinių šaltinių lyginamąją analizę.

Darbe taikyti šie duomenų **tyrimo metodai** – kokybinė turinio analizė ir lyginamoji analizė.

Pirminiai duomenys surinkti skirtingais tęstinio lauko tyrimo etapais aplankius šešias Hainano komunistinio judėjimo įvykiams ir asmenybėms įamžinti skirtas atminimo vietas, kuriose buvo rasti paminklai, obeliskai ir lentelės su aprašomaisiais

tekstais. Taip pat buvo aplankyta Hainano provincijos muziejaus paroda skirta salos „išvadavimo“ septyniasdešimties metų jubiliejui. Daugelis lauko tyrimo metu surinktų tekstų nebuvo panaudoti, nes juose konkretūs įvykiai aprašyti daug plačiau negu Murray knygoje, todėl lyginamajai analizei panaudoti tik dviejų įvykių aprašymai.

Siekiant suprasti KKP istorijos pasakojimo kūrimo ypatumus KLR, darbe pasitelkiama atminties politikos teorinė prieiga ir remiantis gauta informacija atliekama lyginamoji analizė.

Darbo struktūra. Pirmajame skyriuje tyrimo konteksto supratimui pateikiu trumpą Hainano salos istorijos aprašymą ir kiek detalesnį vietinio komunistinio judėjimo aptarimą. Antrajame skyriuje remdamasis atminties politikos mokslo prieiga pristatau, kokiomis priemonėmis po 1949 m. (1950 m. Hainano saloje) laimėto pilietinio karo komunistai rašė „raudonąją istoriją“, ir kokie pasikeitimai įvyko prasidėjus ekonominių reformų epochai. Trečiajame skyriuje atlieku lyginamąją analizę tarp Vakarų mokslininkų darbų ir lauko tyrimo metu surinktos ir išstudijuotos medžiagos.

1. Hainano istorija

1.1. Hainano istorija iki KLR

Hainano salą, šiandien reklamuojamą kaip „Kinijos Havajai“, Kinijos centrinė bei Hainano provincijos valdžia įvairiomis ekonominėmis lengvatomis, investicijomis į infrastruktūrą bei didžiulėmis reklaminėmis kampanijomis ir t.t. stengiasi paversti į didžiulius kiekius turistų ir investicijų pritraukiantį „tropinį rojų“ (Falkenheim 2019). Šis „lobių salos“ (*baodao* 宝岛) potencialas buvo suvoktas ir pradėtas vystyti tik XX a. Kinijos imperiniu laikotarpiu ši sala buvo laikoma tolimu jos užkampiu, į kurį buvo tremiami nusižengę ir žemyninėje šalies dalyje nepageidaujami pareigūnai. Per visą Kinijos imperijos laikotarpį sala buvo ignoruojama dėl „pragariškai“ karšto tropinio klimato ir neižengiamų kalnuotų džiunglių jos vidinėje dalyje, kurios darė salą „neįmanoma gyventi“. Nepaisant šios „civilizuotų“ imperijos žmonių nuomonės, saloje nuo seno gyveno čiabuviai, šiandien žinomi kaip *li* 黎 tautinė mažuma. Kinijos imperinės istorijos laikotarpiu, šios tautinės mažumos į rašytinius šaltinius prasiskverbė tik tuomet, kai nesutarimai su *han* 汉 (didžiausia ir pagrindinė Kinijos tauta, etniškai „tikrieji“ kinai – haniai) peraugdavo į šių tautinių mažumų sukilimus (Murray 2017, 153). Dėl šios priežasties salos centrinėse kalnuotose džiunglėse gyvenančios tautinės mažumos hanių buvo laikomos dar viena problema, kuri gyvenimą saloje darė sudėtingu.

Subyrėjus paskutinei imperinės Kinijos *qing* 清 dinastijai ir prasidėjus naujos Kinijos valstybės kūrimui, sala priklausė Guangdong provincijai ir buvo tarsi saugus prieglobstis žemyninėje Kinijos dalyje vykstančių mūšių ir karų išvargintiems karo vadams pailsėti. Iki japonų okupacijos (1939 – 1945 m.) sala priklausė Kinijos Respublikos kontrolei (valdoma Kinijos nacionalistų partijos, dar žinomos kaip *Kuomintang*¹ (KMT), kurią valdė Sun Yat-sen, vėliau valdžią perdavęs Yuan Shikai, kuris savo ruožtu vėliau valdymą perdavė Chiang Kai-shek). Okupacijos metu japonai su vietiniais elgėsi žiauriai, vykdė masinius žudymus ir siuntė priverstiniais darbams. Nors ir žiauriais metodais, japonai pradėjo vystyti iki tol atsilikusią ir vien tik žemės ūkiu paremtą Hainano salos ekonomiką. Lygindami Hainano salą su tuomet japonams priklausiusia Taivano sala, kur po Japonijos imperijos sparčiu ekonomika vystėsi sėkmingai, nacionalistai matė Hainano salos ekonominį potencialą, tačiau realių darbų

¹ Kinų kalbos žodžiai pateikiami *pinyin* transliteracijos būdu, išskyrus Vakarų literatūroje gerai žinomus alternatyvius rašymo būdus.

patys nesiėmė.

Po Japonijos imperijos kapituliacijos 1945 metais, valdžią į rankas vėl susigrąžino nacionalistinė Kinijos Respublika. Pilietinio karo tarp nacionalistų ir komunistų metu, Hainano sala buvo viena paskutinių nacionalistų rankose laikomų tvirtovių, kol galiausiai 1950 m. iš *Leizhou* 雷州 pusiasalio, kirtusi *Qiongzhou* 琼州 sąsiaurį, komunistų armija sėkmingai išsilaipino šiauriniame Hainano salos krante ir iš nacionalistų užnugario paremta vietinių komunistų sėkmingai sunaikino besipriešinančią nacionalistų armiją ir taip Hainano sala buvo „išlaisvinta“.

1.2. Hainano komunistinio judėjimo istorija

1.2.1. Judėjimo pradžia

Kinijos komunistų partijos atšaka Hainano saloje buvo įsteigta 1926 m. birželį, beveik po penkerių metų, kai žemyninėje dalyje, Šanchajuje, 1921 m. buvo įsteigta Kinijos komunistų partija. Iš pradžių, žemyninėje Kinijoje nacionalistų ir komunistų partijos veikė išvien kovoje prieš šalies teritorijoje siaučiančius karo vadus, tačiau po nacionalisto Sun Yat-sen mirties 1925 m. kovą, politinė įtampa sąjungos viduje augo, kol nacionalistų vadovybė, išdavusi susivienijimą, 1927 m. balandžio 12 d. (balandžio 22 d. Hainano saloje) pradėjo kruviną komunistų ir kitų kairiųjų elementų valymą.

Nuo Komunistų partijos atšakos įsteigimo Hainano saloje, iki nacionalistų išdavystės, komunistai sugebėjo pelnyti vietinių ūkininkų bendrijų palaikymą. Dėl to komunistai, kurie sugebėjo išvengti žiauraus susidorojimo miestuose, pabėgo į kaimus, kur bent jau laikinai galėjo būti saugūs ir planuoti tolimesnius žingsnius, tačiau ryšys su žemynine partijos valdžia buvo nutrauktas ir šiuo įvykiu buvo pažymėtas Hainano komunistų partijos šūkio atsiradimas: „23 metus raudonoji vėliava nekrito“. Dėl šių aplinkybių Hainano komunistinis judėjimas atsiskyrė nuo pagrindinės šakos ir buvo priverstas pasukti individualiu keliu (Murray 2017, 61).

Atsitraukę į kaimus, komunistai greitai pradėjo rinkti pajėgas ir per šešis mėnesius partijos narių skaičius šoktelėjo iki 15 tūkstančių. Suorganizavę vietines milicijas, ginkluotus ūkininkus ir nuolatinės pajėgas, 1927 m. rugpjūtį komunistai jau buvo pasirengę ir pradėjo mūšius prieš nacionalistų pajėgas, tačiau ginkluoto pasipriešinimo viltys greitai išblėso, kai 1928 m. kovą į Hainaną iš Guangdong buvo dislokuota 11-osios nacionalistų armijos 10-oji divizija, kurią sudarė daugiau nei 4000 karių. Tuo tarpu tų pačių metų pradžioje komunistų ginkluotos pajėgos tesiekė vos 1400 ir neturėjo šansų prieš geriau ginkluotas, geriau paruoštas ir geriau vadovaujamas

nacionalistų pajėgas. Neturėdami ryšio su žemynine Kinija, spaudžiami nacionalistų, komunistai buvo priversti atsitraukti ir slėptis. Nėgana to, nesutarimai tarp vietinių Hainano lyderių, skatinančių partizaninį karą, ir iš kitų Kinijos provincijų atvykusių lyderių, skatinančių miestų užėmimą, didino įtampą ir taip įtemptoje situacijoje. Miestų strategijai neišdegus ir atvykėliams lyderiams pakliuvus į mirties spąstus nacionalistų rankose, Hainano komunistų valdymą perėmę vietiniai lyderiai partijos centrą perkėlė į kalnus, kur buvo gerokai lengviau atremti nacionalistų atakas.

Persigrupavę ir sugebėję atkurti salos Raudonąją armiją, 1930 m. jie pradėjo „raudonosios gegužės“ ataką prieš nacionalistus. Šio persigrupavimo metu buvo įkurtas legendinis „Raudonųjų moterų padalinys“ (angl. *Red Detachment of Women*). Remiantis šaltiniais, į šį padalinį savanoriškai prisistatė iki 700 moterų. Šis įvykis buvo įamžintas filmuose, operose, baletuose ir taip daugelio žemyninėje dalyje gyvenančių kinų vaizduotėje susietas su Hainano komunistinio judėjimo supratimu.

Atsakydami į susitelkusias komunistų pajėgas, nacionalistai į salą atsiuntė Chen Hanguang 陈汉光, kuris sėkmingai vadovaudamas susitvarkė su užduotimi ir iki 1932 m. raudonųjų pajėgos buvo sumuštos ir sumažintos iki vos saujos šalininkų³. Ateinančiais metais komunistinis judėjimas buvo gerokai nuslopintas ne tik Hainane, tačiau ir žemyninėje Kinijoje. Kai vyko „ilgasis žygis“⁴, Hainano judėjimas, beveik neturėdamas galimybės komunikuoti su centrine partijos valdžia, negaudamas paramos, mokėsi išgyventi savarankiškai ir stiprybės ieškoti savyje. Murray savo knygoje svarsto, jog jeigu ne japonų okupacija, nacionalistai, tikėtina, būtų galutinai sunaikinę savo priešus (Ten pat 2017, 72).

1.2.2. Japonijos okupacija 1939-1945 m.

Žemyninėje dalyje dėl japonų agresijos ir užsitęsusio civilinio karo nacionalistų

³ 31. Feng Baiju 冯白驹, “Gei Zhongyang de baogao: teweiyu shangji shiqu lianxi de qingxing” 给中央的报告: 特委与上级失去联系的情形 [Report to Party Central: The situation of the loss of communications between the Special Committee and its superiors] (December 12, 1934), reprinted in Zhonggong Hainanqu dangwei dangshi bangongshi 中共海南区党委党史办公室 [The Party history office of the Chinese Communist Party of Hainan district committee], eds., *Feng Baiju yanjiu shiliao* 冯白驹研究史料 [Research materials on Feng Baiju] (1988), 3–4.

⁴ Angl. The Long March

gretose kilo daug nesutarimų. Chiang Kai-shek buvo kritikuojamas, jog vidinis Kinijos suvienijimas jam rūpi labiau negu pasipriešinimas japonams. 1936 m. sausį jis buvo sulaikytas vieno iš savo svarbiausių generolų Zhang Xueliang 张学良 ir paleistas tik tuomet, kai buvo pasiektas susitarimas, jog japonų agresijai atremti bus pasitelktas suvienytas Kinijos frontas. Tačiau, pasak Murray, tiek komunistai, tiek nacionalistai vieni į kitus žiūrėjo įtariai ir nesugebėjo susitarti dėl karo veiksmų, uniformų, titulų ir t.t. Nesutarimai ir skirtingi nurodymai iš dviejų partijų galiausiai peraugo į konfliktus, kurie lauko vadus pastatė į pavojingas pozicijas, ypač vietose, nutolusiose nuo partijų centrų, tokiose kaip Hainanas (Ten pat 2017, 78).

1937 m. liepą Kinijoje įsiplieskęs karas Hainano nepasiekė iki pat 1939 m. vasario, kai japonai, nesutikę stipraus pasipriešinimo, per kelias dienas lengvai užėmė salą. Šiuo laikotarpiu politiniai nesusipratimai tarp dviejų partijų atkeliavo ir iki čia. Tuometinis Hainano komunistų lyderis Feng Baiju 冯白驹, iš žemyninės Kinijos grįžęs su nurodymais sudaryti sąjungą su nacionalistais, pakeliui buvo jų sučiuptas ir pagrobtas, vėliau paleistas. Šis įvykis atspindi keblią atmosferą, kuri vyravo japonų okupacijos išvakarėse.

1938 m. spalį, okupantams į salą dar neižengus, tačiau iš lėktuvų krentant jų bomboms, Hainano nacionalistai priėmė komunistus į sąjungą. Šis įvykis žinomas kaip „Yunlong pertvarkymas“⁵ – pavadinimas kilo iš miestelio, kuriame vyko sąjungos derybos. Iš partizaninės kovos į dienos šviesą išlindę komunistai tapo teisėta jėga. Su finansine nacionalistų ir užjūrio hainaniečių parama jie pradėjo rinkti pajėgas ir tų pačių metų gruodį buvusios šimto karių pajėgos išaugo tris kartus.

Japonai, lengvai okupavę salą, pradėjo vystyti natūralius giliavandenius pietinių salos miestų uostus ir, dėl palankios strateginės Hainano lokacijos, įrengė karines laivyno ir oro pajėgų bazines. Nors pajūrio vietovės buvo kontroliuojamos be didesnių problemų, vidinės salos džiunglės tapo prieglobsčiu besipriešinanties kinų partizanams. Pasipriešinimas ir potencialūs salos gamtiniai ištekliai buvo priežastys japonams tiesti kelius ir plėstis į neižengiamas džiungles. Kaip ir kitose Kinijos vietose, japonų okupacijos žiaurumas Hainano neaplenkė. Priverstinis darbas, koncentracijos stovyklos, masiniai prievartavimai ir žudynės paliko gilų randą žmonių sąmonėje. Remiantis įvairiais šaltiniais, okupacijos metu žuvo apie 400 000 hainaniečių, t.y.

⁵ *Yunlong gaibian* 云龙改编 (angl. Yunlong reformation)

maždaug vienas iš penkių vietinių gyventojų, įskaitant visų amžių vyrus ir moteris⁶ (Ten pat 2017, 90).

Tuo tarpu pertvarkytos komunistų karinės pajėgos steigė partizanines būstines, verbavo žmones ir išsiplėtė iki trijų tūkstančių kovojančių vyrų ir moterų. Hainano nepriklausomoji kolona, vadovaujama centrinės partijos pripažinto vietinio lyderio Feng Baiju, sulaukė didžiulio palaikymo iš užjūrio hainaniečių, kurie salon siuntė finansinę paramą, atsargas ir jaunimą. Murray rašo, jog nuo 1939 m. lapkričio iki 1940 m. spalio yra išlikę tik trys dokumentai pasirašyti Feng Baiju ir visi jie adresuojami būtent užjūrio hainaniečių bendruomenei. Juose aprašoma situacija Hainane ir prašoma pagalbos atsiunčiant trūkstantus medicininius reikmenis gelbėti karių gyvybes ir netgi žeminius rūbus, kurie padėtų ištverti šaltas ir lietingas žiemas kalnuose (Ten pat 2017, 86).

Japonų okupacijos metu, komunistų gretos nenustojo augti. 1944 m. okupantų skaičiavimais, kinų rezistencijos gretas sudarė daugiau negu septyni tūkstančiai karių ištikimų nacionalistų valdžiai, daugiau negu keturi tūkstančiai komunistų karių ir beveik šeši tūkstančiai nereguliarių pajėgų, kurios tariamai neturėjo politinių priklausomybių, tik vienintelį tikslą – pasipriešinti okupantams ir apginti salą⁷. Šiuo laikotarpiu vidiniuose salos kaimuose, kur japonų ir nacionalistų pajėgos užklysdavo retai, vietiniai pagrindžio komunistų milicijos nariai vaikščiojo laisvai ir laukė momento, kai galės kovoti ir mirti dėl Hainano raudonosios vėliavos. Tas momentas atėjo 1950 m. (Ten pat 2017, 89). Tuo tarpu, reguliariosios komunistų pajėgos, remiamos vietinių, problemų su maisto ištekliais neturėjo, tačiau, dėl medicininių reikmenų trūkumo daugiau karių žuvo dėl ligų ir negydomų žaizdų negu mūšio lauke.

Žinios apie Japonijos kapituliaciją 1945 m. rugpjūčio 15 d. Hainaną pasiekė aštuoniomis dienomis vėliau. 1943 m., po *Baisha* 白沙 sukilimo⁹, komunistai įgijo stiprų sąjungininką – *li* genčių žmones. Globojami šios vietinės tautinės mažumos, komunistai sugebėjo išplėsti savo įtakos sferą, ir okupantų kapituliacijos metu laikė didžiulę dalį salos vidinių džiunglių teritorijos ir neketino jos perleisti nacionalistams.

⁶ Daugiau apie tai žr. Phillips 1980; Murray 2017, 75-93

⁷ Phillips, R.T. "The Japanese Occupation of Hainan." *Modern Asian Studies* 14 (1) (1980): 96–98

⁹ Angl. Baisha uprising, daugiau apie tai žr. 3 skyrių

Pastarieji, okupacijos metu taip pat priversti atsitraukti į partizaninę kovą džunglėse, perėmė japonų kontroliuotas pakrantės vietas ir miestus. Tarp dviejų partijų vyko taikos derybos, tačiau susitarimas pasiektas nebuvo ir okupantams pasitraukus, pilietinis karas neilgai trukus atsinaujino.

1.2.3. Pilietinis karas ir komunistų pergalė 1945-1950 m.

Japonai po kapituliacijos savo valdomas teritorijas perdavė tarptautinai pripažinimą turintiems nacionalistams. Po okupantų pasitraukimo, vykstant deryboms, centrinė komunistų vadovybė sutiko pasitraukti iš pietinių Kinijos vietovių ir taip Hainano lyderiai sulaukė įsakymo palikti gimtąją salą ir perkelti savo karius į žemyninę Kiniją, tačiau, skirtingai nei kitose pietinėse provincijose, Hainano komunistai, argumentuodami, jog saugiai to padaryti neįmanoma dėl nacionalistų jūrų ir oro galios pranašumo, kuris suformavo blokadą, du kartus atsisakė vykdyti šiuos nurodymus (Ten pat 2017, 129). Po Japonijos kapituliacijos gyvenimas saloje paprastais žmonėms žymiai nepasikeitė. Tiek nacionalistai, tiek japonai su vietiniais elgėsi žiauriai, ir gyventojai jau buvo pripratę, kad iš tolimų kraštų atvykę kariai plėšikavo ir ieškojo pagrindinio komunistų siekdami su jais susidoroti.

Taikos derybų metu nacionalistų vadovybė atskleidė savo ketinimus galutinai susidoroti su komunistais Hainane. Savo ruožtu pastarieji išvengė visiško susidorojimo ir jų gretos augo. Savo kontroliuojamose teritorijose komunistų taikoma politika susilaukė palaikymo ne tik tarp vietinių gyventojų. Feng, tapęs Hainano rezistencijos simboliu, virto populiaria figūra užjūrio hainaniečių bendruomenėse tokiu būdu populiarindamas judėjimą už Kinijos ribų.

Feng Baiju, atsisakydamas vykdyti centrinės vadovybės nurodymus, teigė, jog jeigu jiems ir pavyktų prasibrauti pro blokadą, vietiniai gyventojai, kurie atvirai rėmė komunistus, liktų neapsaugoti, o grįžus išvaduoti salos, būtų sunku koordinuoti ataką be draugiškų vietinių pajėgų. Taip pat Feng užsiminė, jog augantis gyventojų palaikymas bei sėkmingi mūšiai prieš nacionalistų pajėgas rodė vietinio judėjimo stiprybę ir aktyvumą, taip užsitraukdamas sau nemalonę, kai 6-ajame dešimtmetyje buvo vykdomos antilokalizmo kampanijos¹⁰. Taigi, Hainano komunistai atsisakė palikti

¹⁰ Angl. *anti-localism*. Šių kampanijų metu KKP vadovybė taikėsi į vietinius lyderius, kurie savo asmeninius interesus laikė svarbesniais ir siekė galios savo regione, stengdamiesi įkurti nepriklausomas „karalystes“, o ne pasiaukoti vardan valstybės (Murray 2017, 139-141)

savo gimtąsias žemes bei vis tvirčiau jausdami artėjančią pergalę laukė paskutiniojo momento, ir jis atėjo 1950 m. pavasarį.

Besiruošdami invazijai, 1949-1950 m. žiemą ir pavasarį Hainano komunistai išleido „išlaisvinimo obligacijas“. Tikėdami neišvengiama pergale, partizanai, kaupdami atsargas, šią valiutą naudojo mainams su vietiniais gyventojais ir kitais rėmėjais. Buvo išleista 400 000 juanių 1 juanio nominalais ir žadama 5 procentų metinės palūkanos. Ant nominalų pavaizduotas Feng Baiju. Murray rašo, jog, remiantis šaltiniais, 1951 m. pabaigoje visos obligacijos su palūkanomis jau buvo išmokėtos naująja Kinijos Liaudies Respublikos valiuta *renminbi* 人民币. Šis žingsnis Hainano invazijos metu leido Liaudies išlaisvinimo armijos¹¹ (LIA) kariams apsirūpinti atsargomis ir užtikrinti sklandų perėjimą prie centralizuotos bankų sistemos naujoje valstybėje (Ten pat 2017, 151-152).

Tuo tarpu žemyninėje Kinijoje raudonoji armija iš šiaurės sėkmingai žygiavo į pietus, mušdama susiskaldžiusias, nemotyvuotas ir prastai vadovaujamas nacionalistų pajėgas, kol pasiekė Leizhou pusiasalį, piečiausią žemyninės Kinijos dalį, kurią nuo Hainano salos skyrė 30 kilometrų pločio Qiongzhou sąsiauris. 1949-1950 m. žiemą čia vyko išsilaipinimo operacijos planavimas ir armijos karių plaukimo mokymai. 1950 m. vasario 1 d. įvyko paskutinis planavimo posėdis, kuriame dalyvavo ir Hainano komunistų, ir Liaudies išlaisvinimo armijos¹² vadovybė.

Kovą į salą buvo pasiūsti keli priešakiniai būriai, kurie išsilaipinę, po trumpos kovos sugebėjo pasitraukti į Hainano komunistų bazines džiunglėse. Pagrindinė išsilaipinimo operacija prasidėjo balandžio 16 d. naktį, kai Raudonosios armijos karių pripildytos baržos ir kiti improvizuoti laivai, įskaitant ir savanorių žvejų laivus, iš viso 318 įvairaus dydžio laivų, pajudėjo link šiaurinio Hainano salos kranto. Persikėlimo metu netekusi laivų ir patyrusi nuostolių, Ketvirtoji armija¹³ išsilaipino ir susitikusi su saloje jau esančiomis komunistų pajėgomis sumušė nacionalistų armiją ir balandžio 23 d. įžengė į šiaurinį Haikou miestą. Vos po septynių dienų pietiniai Sanya ir Yulin miestai buvo užimti ir tūkstančiai nacionalistų karių buvo priversti bėgti į paskutinę vis dar jų laikomą teritoriją – Taivano salą. Murray kalba, jog, nors komunistų išsilaipinimo strategija taip pat svarbi, negalima atmesti fakto, jog nacionalistų pajėgos buvo prastai

¹¹ *Zhongguo Renmin Jiefangjun* 中国人民解放军, angl. People's Liberation Army (PLA)

¹³ Angl. Fourth Field Army of the PLA

organizuotos ir nevieningos (Ten pat 2017, 147-148).

1.2.4. Pokaris ir vietinio judėjimo nuslopinimas

Po Hainano integracijos į naująją Kinijos Liaudies Respubliką, prasidėjo žemės reforma. Nors Hainano komunistų lyderiai savo valdomose teritorijose reformą vykdyti pradėjo jau karo metais, tačiau stambių žemvaldžių nusipelnusių bausmės čia beveik nebuvo ir daugelis kaimiečių vertėsi žemės ūkiu. Po Hainano išlaisvinimo reforma taip pat susidūrė su sunkumais. Didžioji dalis stambesnių žemvaldžių buvo prekybininkai išsilakstę po pasaulį, ypač Pietryčių Azijos šalis, tačiau bet koku atveju jie sudarė tik labai mažą dalį populiacijos, kurią būtų galima laikyti žemvaldžiais. Iš pradžių iš šiaurės atvykę valdininkai gerbė vietinius žmones ir vietos komunistų lyderius, ir reformos buvo vykdomos gana taikiai. 1951-1952 m. atvykėlių valdininkų kiekis jau buvo pakankamas, kad užgožtų vietinius kadrus. Vietiniai lyderiai buvo kaltinami dešiniosiomis pakraipomis, dėl to, kad reformos vykdytos per daug švelniai ir neatspindėjo revoliucinės dvasios. Revoliucija, kilusi iš vietinių gyventojų valios, buvo nuslopinta centrinės Pekino politikos ir jai pavaldžios armijos bei valdininkų. Žemės reformos ir antilokalizmo kampanijų metu daugelis komunistų partizanų lyderių neteko savo aukštų pareigų, pats Feng Baiju buvo atplėštas nuo savo gimtosios žemės ir išsiųstas dirbti į šiauriau esančias provincijas.

1.3. Apibendrinimas

23-ejus metus Hainano komunistinis judėjimas sugebėjo išgyventi pakilimus ir nuopoličius. Vienu metu komunistų gretos išaugdavo iki kelių tūkstančių, kitu metu buvo likę vos 26 partizanai apsistoję savo vado namuose. Neturėdami nuolatinio kontakto su centrine būstine ir nesulaukdami paramos, Hainano komunistai buvo priversti improvizuoti ir sąjungininkų ieškoti vietinės populiacijos tarpe. Politiškai lankstūs ir kantrūs, jie sugebėjo įveikti visus sunkumus ir išlaikyti kovos aistrą gyvą, tačiau po komunistų pergalės šie idealai buvo greitai atmesti ir pakeisti naujos valdžios. Hainano išvadavimo laurai buvo skirti Liaudies išlaisvinimo armijai ir 23 metus nekritusi raudonoji Hainano komunistų vėliava ir partizaninė kova buvo greitai pamiršta, o nuo komunizmo revoliucijos idealų nusigręžta.

2. Atminties politika šiuolaikinėje Kinijoje

2.1. Atminties politika

Prieš pradėdamas kalbėti apie tai, kaip Kinijoje buvo kuriamas pilietinio karo ir rezistencijos istorijos diskursas, norėčiau apžvelgti atminties politikos studijas, kurios yra šio darbo teorinis pagrindas. Šiame poskyryje remiuosi politologo dr. Peter J. Verovšek (2016) straipsniu, kuriame apžvelgiama šios mokslo srities literatūra, pateikiama atminties politikos samprata ir tyrinėjimų gairės. Taip pat remiuosi komunikacijos ir istorijos mokslų daktarės Nicole Maurantonio (2014) straipsniu, kuriame nagrinėjami įvairios atminties vietų, tokių kaip muziejai ar paminklai, interpretavimo būdai, ir kokia jų įtaka formuojant nacionalinį identitetą.

Verovšek pradeda kalbėdamas apie tai, jog politikai dažnai naudoja kolektyvinės praeities sampratas savo politiniams tikslams pasiekti, kartais sprendžiant dabartines problemas pasitelkiami palyginimai su istoriniais įvykiais, kartais kolektyvinė istorija yra strategiškai manipuluojama siekiant pateisinti savo veiksmus, ir nors paprastai šios diskusijos kyla iš valstybės vidaus, jos dažnai perauga į tarptautinius nesutarimus, todėl tam tikromis vertybėmis ir idėjomis paremti istoriniai pasakojimai yra grėsmingas politinis įrankis (2016, 529). Maurantonio apžvelgia mokslo literatūrą ir papildo, jog atminties politikos tyrinėjimai brėžia aiškesnę ribą platesnėse tarpdisciplininėse atminties studijose, atsitraukdami nuo individo ir labiau psichologijos mokslo orientuotų prieigų, prie socialinės orientacijos studijų atminties supratimo, kuris atmintį laiko dalimi plataus visuomenės santykių tinklo (2014, 2-3).

Kolektyvinės istorijos mokslo pradininku laikomas Maurice Halbwachs. Jis buvo Emile Durkheim mokinys ir perėmė sociologijos mokslo kaip individų gyvenančių kartu ir turinčių tam tikrą kolektyvinį protą sampratą. Išplėsdamas šią idėją, Halbwachs teigė, jog kolektyvinė atmintis yra socialinis konstruktas ir individualios, atskiros nuo socialinės atminties idėja yra beveik visiškai nereikšminga. Pasak Halbwachs, kolektyvinė atmintis formuojama sudėtingų socialinių mechanizmų, kai elito nariai sąmoningai manipuliuoja, o visuomenės individai nesąmoningai manipuluojami (Verovšek 2016, 531). Halbwachs kolektyvinę atmintį laikė fundamentaliai socialiniu fenomenu ir manė, jog istorijos disciplina kėsina į atmintį. Vėlesnis istorikas Pierre Nora taip pat iškelia prielaidą, jog atmintis ir istorija yra du visiškai skirtingi dalykai.

Atmintis yra gyva ir nuolat kintanti, pririšanti žmones prie dabarties, tuo tarpu istorija yra statiškas praeities atspindys (Maurantonio 2014, 4). Kitaip sakant, istorija kalba apie faktus, yra akademiška ir objektyvi, o kolektyvinė atmintis kalba apie tai, kaip praeities įvykiai yra suprantami, todėl yra populiarūs ir subjektyvi. Kaip teigia Verovšek, nors kolektyvinės atminties ir istorijos sampratas įmanoma atskirti, praktikoje sunku išlaikyti šią atskirtį, nes tyrinėjant atmintį neįmanoma išsiversti be istorijos ir atvirkščiai (Verovšek 2016, 532).

Toliau Verovšek, apžvelgdamas ir kritikuodamas atminties politikos tyrimus, pateikia politikos mokslo prieigos apie kolektyvinę atmintį sampratą. Pasak jo, atminties politikos centrinė, organizacinė samprata nėra aiškiai suformuluota, todėl šiai sričiai priskirti tiriamieji darbai yra arba per siauri ir ignoruoja tam tikrus svarbius aspektus, arba per platūs, taip stokodami analitinio griežtumo ir aiškumo. Jis teigia, jog atminties politikos mokslai turėtų būti suprasti kaip komunikacinė paradigma ir apimti ne tik tai, kokios yra valstybinių institucijų praeities interpretacijos, bet ir tai, kaip šios idėjos kuriamos, kokią turi įtaką, kaip jos kyla iš ir prieštarauja kitiems visuomenėje egzistuojantiems diskursams. Plėtodamas šią sampratą, jis atskiria formalią ir neformalią sferas. Formalioji sfera yra parlamentai, teismai, ministerijos ir administracijos, kur politikai ir valdininkai veikia politinėse institucijose. Neformalioji sfera apima piliečių ir pilietinių organizacijų nuomonių konfliktus ten, kur valdžios kontroliuojanti ranka nepasiekia. Nors kultūriniai, literatūriniai, istoriniai ir kitokie debatai apie praeities interpretaciją savaime nėra politiški, jie tampa atminties politikos dalimi, kai formalioji ir neformalioji sferos pradeda daryti įtaką viena kitai (Verovšek 2016, 535-536).

Maurantonio savo straipsnyje daugiau dėmesio skiria atminties vietoms. Ji teigia, jog tokios vietos kaip muziejai ir paminklai turi retorinę galią, kuri leidžia kultivuoti istorinius pasakojimus, kurie savo ruožtu formuoja kolektyvinę identitetą. Atminties vietose formuojami pasakojimai moko, kaip *reikia* suprasti ir interpretuoti šį objektą. Tokiu būdu bendruomenės yra kreipiamos link tam tikrų praeities interpretacijų ir tuo pačiu ribojami alternatyvūs pasakojimai (Maurantonio 2014, 6).

Abu autoriai pateikdami pavyzdžius pabrėžia istorinių pasakojimų kylančių iš neformaliosios sferos svarbą, tačiau Kinijos komunistai, laimėję pilietinį karą ir pradėję kurti naują valstybę, pradėjo kurti ir naują istorijos diskursą, tuo pačiu institucionalizuota valdžios galia stengdamiesi kiek įmanoma giliau įsiskverbti ir valdyti neformaliąją sferą.

2.1.1. Atminties politika ankstyvojoje Kinijos Liaudies Respublikoje

1949 m. spalio 1 d. Pekine Mao Zedong oficialiai paskelbė naujosios Kinijos Liaudies Respublikos įkūrimą. Karų užgrūdinti komunistai, pasiekę pergalę, pradėjo naują etapą – valstybės kūrimą. Hung Chang-tai paskyrė daugiau negu 20 savo gyvenimo metų tyrinėdamas šį Kinijos laikotarpį ir savo darbo vaisius sudėjo į knygą, kurią pavadino „Naujasis Mao pasaulis“¹⁵. Jis teigia, kad Kinijos komunistinė revoliucija nėra tik moderniosios Kinijos politinių, ekonominių ir socialinių sistemų radikalus pasikeitimas, bet, kas jo manymu netgi svarbiau, tai naujos politinės kultūros kūrimas ir skleidimas, dėl politinių tikslų vykdomas valdančiosios partijos. Naujų politinių-kultūrinių formų kūrimas padėjo spręsti naujai į valdžią atėjusios Komunistų partijos svarbiausias problemas: įtvirtinti galią ir išlaikyti Kiniją savo rankose, įteisinti savo valdžią ir įvesti naują socialistinę kultūrą.

Tam, kad užtikrintų sklandų šalies užėmimą ir atgaivintų žmonių pasitikėjimą, KKP iškart sumenkino klasių kovos svarbą ir vietoje to skelbė apie liaudies demokratinę diktatūrą, kurioje visos klasės suvienytai dirba kartu. Pasak Hung, KKP siekdama įtvirtinti savo galią, įvedė naująją politinę kultūrą ir šalį pavertė propagandine valstybe. Komunistai savo tikslus pasiekė statydami didingus viešuosius pastatus, kuriuose vyravo patriotinės ir kultūrinės temos, organizuodami didžiulio masto šventes, paradus, skleiddami propagandą tapytais paveikslais, naujųjų metų lankstinukais ir perrašytais istoriniais KKP žygdarbiais (Hung 2011, 5).

Kalbėdamas apie politinę kultūrą, Hung paaiškina, kaip naudoja šią sąvoką. Politinė kultūra reiškia ne formaliąją politiką ir institucijas, bet bendras vertybes, nuostatas ir vizijas, kurias kuria aukštesnieji politikai. Simboliai, ritualai, retorika ir vaizdiniai yra pasitelkiami siekiant savo tikslų, formuojant viešąją numonę ir slopinant priešiškas jėgas. Nors bendrosios vertybės kuriamos aukštesniuose politiniuose sluoksniuose, lyderiai turi prisitaikyti ir prie visuomenės reakcijų ar pasipriešinimo, todėl nepaisant to, jog lyderiai dažnai turi pranašumą, šis procesas vis tiek yra abipusis (Ten pat 2011, 6).

Hung savo knygoje atkreipia dėmesį į keletą aspektų, kaip KKP nariai naudodamiesi istorija ir tradicijomis, kūrė naująją kultūrą. Vienas iš jų, šiaurės Kinijoje

¹⁵ Angl. Mao's New World: Political Culture in the Early People's Republic (Hung 2011)

populiarus šokis vadinamas *yangge* 秧歌. Komunistai pašalino senuosius dvasinius ir erotinius senojo šokio elementus ir įpynę klasių kovos temas pervadino jį į *douzheng yangge* 斗争秧歌¹⁶. Vėliau šis šokis pradėtas tapatinti su KKP ir tapo įrankiu politinėms idėjoms įskiepyti. Buvo sukurti *yangge* šokio miuziklai, kuriuose pasakojama didinga ir pergalinga partijos sėkmės istorija.

Istorijos rašymas KLR buvo viena svarbiausių užduočių, nes buvo susijusi su prieštaringu mitu, kuriuo, pasak Hung, KKP rėmė savo valdžios teisėtumą. Jis, remdamasis dviem pavyzdžiais – Kinijos revoliucijos muziejaus statymu ir užsakytais tapytais paveikslais, kuriuose vaizduojamas herojiškas partijos kelias į pergalę, ir kurie vėliau buvo pakabinti tame muziejuje – rašo, jog istorija iš pradžių buvo pasakojama muziejiniiais artefaktais ir vaizdiniais. Kinijoje vyravo tradicija, kai imperatorius buvo pagrindinis dinastijos istorijos rašymo užsakovas, tačiau Kinijos komunistai išsiskyrė dogmatiška ir griežta kontrole. Istorijos rašymas ir perrašymas buvo kruopščiai prižiūrimas ir kuriamas aukščiausių partijos lyderių. Ankstyvaisiais KLR metais vienintelė patvirtinta ir legali istorija buvo parašyta Mao Zedong ir nuspręsta, jog geriausias būdas ją skleisti – viešai demonstruoti. Tam reikėjo pastatyti muziejų, kuriame eksponuojami revoliucijos artefaktai vaizduojantys „teisingą“ istoriją, tačiau sutarti, kaip ta istorija turėtų pasakojama, buvo sunku. Muziejus buvo vienas iš dešimties didžiųjų pastatų skirtų naujosios respublikos dešimtmečiui paminėti ir iškilo Tiananmenio, t.y. ypatingai aukštos politinės reikšmės, aikštės pašonėje. Nuo pat pradžių muziejaus tikslas buvo politinis – pabrėžti ir išaukštinti partijos sėkmę. Statybos, artefaktų rinkimas ir parodos kūrimas buvo kruopščiai prižiūrimas įvairių institucijų, iš kurių svarbiausia – Propagandos skyrius, partijos viešojo įvaizdžio sargas. Aukščiausias pareigas viso proceso metu užėmė patikimi komunistų pareigūnai, o ne profesionalūs muziejininkai. Komunistai žinojo, jog šalyje, kurioje raštingumas itin žemas, geriausia naudoti vaizdines priemones ir tam buvo pasitelkti patikimi tapytojai, kurie, gavę aiškius nurodymus, sukūrė paveikslus, vaizduojančius karo herojus, karines scenas, lyderį, darbininką ir šalies įkūrimą. Muziejaus atidarymo data buvo atidėta dvejais metais dėl vidinių nesutarimų, ypač pirmininko Mao vaidmens istorijos pasakojime. Galiausiai, kruopščiai pagal Mao padiktuotus istorinius laikotarpius surengus parodas, muziejus 1961 m. buvo atidarytas. Nors partijos viduje nuomonės apie centrinį Mao vaidmenį skyrėsi, tikrasis muziejaus tikslas buvo aiškus – tapti

¹⁶ Kovos yangge (angl. struggle yangge)

visuomenės edukacijos centru ir kontroliuoti tautos kolektyvinę atmintį (Ten pat, 111-126).

Dar vienas KKP politinis įrankis – raudonojo herojaus¹⁷ kultas. Kaip rašo Hung, jis prasidėjo, kai karo metu savo kalboje Mao atsitiktinai paminėjo eilinį Raudonosios armijos karį, ir po 1949 m. išsiplėtė į valstybinio lygio mirusiųjų atminimo dieną. Kalbėdamas apie raudonojo herojaus kultą, autorius remiasi aukščiau aprašytų Halbwachs ir Pierre Nora socialinės kolektyvinės atminties idėjomis. Pasak jo, KKP šis kultas pasitarnavo keliais aspektais: atitraukė visuomenės dėmesį nuo niokojančių karo padarinių, pateisino ginkluotą konfliktą kaip būdą kovoti su priešais, suteikė psichologinį komfortą artimiesiems ir ateities kartas mokė socialistinių vertybių ir tikslų. Pervadinę tradicinį kinų protėvių paminėjimo *qingming* 清明 festivalį į herojų atminimo dieną, KKP transformavo seną tradiciją į politinį įrankį, kuriuo naudodamiesi kontroliavo, kaip tauta gedi mirusiųjų ir tuo pačiu skiepijo socialistines vertybes. Kultas išplito ir į kitas vietas, tokias kaip raudonosios laidotuvių, vieši priešų teismai, karo kapinės ir paminklai, kurie po 1949 m. šalyje buvo statomi tūkstančiais ir bylojo apie augantį nacionalizmą.

Autorius pastebi, kad Vakaruose stovi didelis kiekis paminklų, kurie vaizduoja karo baisumus, kančias ir karčią praradimo patirtį, tačiau karo paminklai Kinijoje stokoja šių savybių ir, atvirkščiai, vaizduoja politiškai optimistišką istoriją. Raudonojo herojaus kultas retai pasakoja praradimo istoriją. Vietoje to, kad parodytų karo baisumus, dažniau pabrėžiama karo šlovė ir karių pasiaukojimas varan aukštesniojo socializmo tikslo (Ten pat 2011, 217-234).

Nors komunistinė revoliucija teoriškai turėtų būti tarptautinė, Kinijos komunistinė revoliucija, atvirkščiai, pirmiausia buvo švenčiama kaip naujos nepriklausomos valstybės įkūrimas. Kinijos nacionalinės šventės parada, į kurių procesijas dalyvauti buvo surenkama iki pusės milijono žmonių, tapo proga atkurti šlovingą KKP praeitį, tačiau šios šventės ceremonijas inicijavo ne eiliniai žmonės, bet partijos pareigūnai, masės buvo politizuotos. Partijos diktuojami visuomeniniai tikslai, procesijų metu sumaišyti su žmonių masėmis, buvo tolygu individo autonomijos ir

¹⁷ 红烈士 *hong lieshi* (angl. The red martyr). Lietuvių kalboje artimiausi vertimai būtų kankinys arba herojus, tačiau abu žodžiai neaprepia pilnos prasmės. Taip vadinami žmonės, kurie žuvo komunistinės revoliucijos metu. Jie nebūtinai yra kankiniai ir nebūtinai įvykdė herojišką žygdarbį – svarbiausia, jog jie žuvo varan komunistinės revoliucijos, KKP ir t.t. Darbe vartuju vertimą „herojus“.

atminties neigimui bei kolektyvinės atminties modifikavimui siekiant suvienyti žmones vardan aukštesnio tikslo (Ten pat, 258-262).

KKP naudojo galią ir prievartą tam, kad užsitikrintų, jog oficialios žinios būtų priimtose. Propaganda yra įtikinimo menas, tačiau autoritarinėje valstybėje propaganda daugiau asocijuojama su terorizmu ir bausmėmis. Šis agresyvus įtikinėjimo aspektas atsiskleidžia tiesioginiais arba netiesioginiais grasinimais, uždangstytomis atakomis prieš tariamus priešus. KLR 1957 m. pradėta prieš dešiniuosius nukreipta¹⁸ kampanija inkorporavo tiek atviras, tiek užslėptas atakas, ir kartu su propagandos tinklais užtikrino, jog žinutės bus gautos ir jų bus klausoma iš pagrindų, kadangi kitu atveju bus susilaukta baisių pasekmių. Komunistinė propaganda buvo sėkminga nebūtinai dėl to, kad sugebėjo sėkmingai įtikinti žmones, bet labiau dėl to, kad buvo vienintelis informacijos šaltinis. Eiliniai žmonės leidosi būti papirkti propagandos, nes alternatyvios informacijos buvo mažai arba nebuvo apskritai (Ten pat, 266-267).

Ankstyvaisiais Kinijos Liaudies Respublikos metais, Kinijos komunistų partija užsitikrino absoliučią valdžią įsteigdama institucijas, kurios visapusiškai diktavo gyvenimo naujojoje valstybėje taisykles. Nors valdžios pareigūnai turėjo strategiškai prisitaikyti prie žmonių reakcijų, jie sugebėjo įsiskverbti į giliausius visuomenės sluoksnius ir kontroliuoti ne tik viešąjį gyvenimą, bet kėsinosi valdyti ir žmonių protus, jeigu ne įtikinėjimu, tai prievarta. Taigi, kalbant atminties politikos terminais, formaliosios sferos įtaka beveik visiškai užgožė neformaliąją, diktudama taisykles ir intensyviai dorodamasi su bet kokio pasipriešinimo apraiškomis.

2.1.2. KLR atminties politika Hainano saloje

Žvelgiant iš salos partizanų perspektyvos, komunistų pergalė Hainano saloje buvo aklas šuolis į likimo rankas. 1951 m. Hainano komunistų lyderis Feng Baiju parašė straipsnį skirtą KKP trisdešimties metų jubiliejui paminėti. Straipsnyje jis pasakoja apie ilgą partijos istoriją Hainano saloje, išgyvenant nesibaigiančias, tamsias dienas, galiausiai prisijungiant prie bendros liaudies revoliucijos. Jis pažymi, jog Hainanas yra tik maža Kinijos dalis, tačiau toliau apibūdina ypatingas aplinkybes prieš apsuptyje. Jis kartoja, jog žemyno komunistai didžiąją dalį kovos laiko neturėjo galimybės paremti Hainano revoliucijos dalyvių instrukcijomis, pajėgomis ar materialiniais dalykais, todėl teko remtis vietinių žmonių pagalba. Tai buvo Hainano

¹⁸ Angl. Anti-Rightist campaign

liaudies pergalė (Murray 2017, 144-145). Pradėdamas šia citata siekiu parodyti vietinių Hainano salos komunistinio judėjimo dalyvių perspektyvą žvelgiant į pergalės reikšmę. Dėl susiklosčiusių aplinkybių jie gerai nežinojo, kas vyksta žemyninėje Kinijos dalyje ir neturėdami pastovaus kontakto su centrine partijos valdžia, gerai nesuprato, kokia yra ta didžioji Kinijos komunistinė revoliucija, todėl po pergalės galėjo tik akiai pasikliauti naująja Kinijos Liaudies Respublikos valdžia, nežinodami, kokius rezultatus tai atneš.

Kaip savo straipsnyje paminėjo ir pats Feng Baiju, Hainanas yra tik maža didžiosios komunistinės revoliucijos ir naujosios Kinijos dalis. Hainano užėmimo metu Šaltasis karas jau buvo įsibėgėjęs, todėl pasaulio akys buvo sutelktos į šią salą ir Kinijos raudonosios armijos pasirodymas buvo svarbus siekiant suformuoti įvaizdį ir prestižą. Septyni mėnesiai po to, kai buvo įkurta KLR, herojiški apšiurusių revoliucionierių žygdarbiai buvo jau pasenusi istorija. Tokio tipo istorijos buvo gera propaganda stiprinti nacionalinio pasipriešinimo jausmus pilietinio karo su nacionalistais ir pasipriešinimo japonams metu. 1950 m. pavasarį įsivaizduojamas priešas jau buvo pasikeitęs – tai amerikiečiai patruliuojantys Ramiajame vandenyne su atramos punktais Japonijoje ir Taivane. Šių naujų priešų vargano partizaninio karo istorija negąsdino (Ten pat, 146). Partizaninio karo laikai baigėsi ir, atkartojant žemyninės Kinijos istoriją, išgyvenimu paremta politika neteko prasmės atėjus metui valdyti, todėl svarbiausias Hainano salos istorinis įvykis – pergalė prieš nacionalistus ir salos išlaisvinimas – oficialioje istorijoje buvo įrašytas ne kaip sunki 23 metus trukusi vietinio judėjimo kova su pakilimais ir nuopuoliais, bet kaip greita, 2 savaites trukusi herojiška ir ypatingai sėkminga didžiosios Raudonosios armijos pergalė. Murray rašo, jog vieno LIA aukšto rango pareigūno atsiminimai tapo klasikiniu pasakojimu apie Hainano salos užėmimo operaciją. Ten, kur vienas iš Hainano kolonos lyderių Ma Baishan 马白山 instruktuoja žemyninę armiją apie tai, kaip operacija turėtų būti vykdoma, atsiranda Mao Zedong ir kitas aukšto rango KKP lyderis Lin Biao, nors abu jie tuo metu buvo toli nuo Hainano salos ir susitikime nedalyvavo. Ma Baishan ir netgi Feng Baiju šiuose atsiminimuose net nebuvo paminėti (Ten pat, 159). Taigi, savanorių žvejų siūlančių savo valtis, įgūdžius, vietos žinias ir drąsių šiaurinės armijos vyrų didvyriškas persikėlimas per Qiongzhou sąsiaurį nugalint karo laivais ir lėktuvais ginkluotus nacionalistus atnešant revoliuciją į Hainano salą tapo oficialiu KLR pasakojimu.

Kultūrinės revoliucijos metu Hainano komunistų istorija dar kartą išlindo į dienos

šviesą. Šį kartą vienam iš salos komunistinio judėjimo įvykių buvo sukurtas baletas „Raudonųjų moterų padalinys“²⁰. Murray rašo, jog balete buvo tyčia manipuluojama tikrąja moterų padalinio istorija, sukuriant pramanytą vyriškos lyties veikėją, kuris gimė žemyninėje Kinijos dalyje (Ten pat, 187). Šalia 1964 m. sukurtu baletu šiam įvykiui 1961 m. buvo išleistas filmas ir Pekino opera 1964 m. „Raudonųjų moterų padalinys“ visomis formomis buvo naudojamas kaip politinis įrankis militarizuoti publiką. Vienas iš pagrindinių būdų – pavaizduoti moters karės-šnipės seksualumą. Filme ir balete moterys vaizduojamos kaip lengvai pažeidžiamos ir jų kūno žalojimas naudojamas pateisinti komunistinių partizanų kovą. Kūną apnuoginančiais rūbais aprengtos moterys pasitelkiamos kaip liudininkės vyrų heroizmui (Edwards 2016, 200-205). Karo metu tokie rūbai būtų paprasčiausiai nepraktiški, tačiau šių kūrinių tikslas buvo skleisti propagandą, o ne tiksliai nupasakoti istorinius įvykius. Baletas ir opera Kultūrinės revoliucijos metu (1966-1976 m.) buvo įtraukti į pavyzdinių darbų sąrašą skirtą mokyti publiką teisingų politinių pažiūrų ir skatinti menininkus kurti panašaus stiliaus ar panašia ideologiją paremtą meną (Ten pat, 200). Pasitelkus meno formas, buvo siunčiama aiški žinutė – moterys, skirtingai negu revoliucijos karo metu, nėra lygiavertės vyrams.

Pekino valdžios Hainano istorijos propaguojamas pasakojimas buvo aiškus, tačiau vietiniai gyventojai ir revoliucijos dalyviai šią istoriją atsiminė kitaip ir, nors už tai tiesiogiai nebuvo baudžiami, centrinė valdžia rado kitų būdų, kaip susidoroti ir nuslopinti judėjimo lokalizmą. Kaip aprašyta aukščiau, Hainano komunistai dėl susiklosčiusių aplinkybių turėjo gan plačią autonomiją ir nepriklausomybę nuo centrinės valdžios. Išlaisvinus Hainano salą, vietiniai lyderiai vis dar mėgavosi aukštais politiniais postais. Šie vietiniai kadrai pasistengė, jog žemės reforma būtų vykdoma švelniai ir tai kėlė rūpestį centrinės valdžios atsiųstiems valdininkams. Hainano sala žemės reformos procese buvo labiausiai atsilikusi ir dėl to buvo kaltinami būtent vietiniai lyderiai, teigiant, jog jų revoliucinis užsidegimas nepakankamas ir vadinant juos lokalistais ir dešiniaisiais. Vėlesnių antilokalizmo ir antidešiniųjų kampanijų metu vietiniai lyderiai neteko savo postų ir buvo išsiųsti dirbti į šiauriau esančias provincijas. Murray rašo, jog Guangdong provincijoje (tuomet Hainano sala priklausė šiai provincijai) žemės reformos metu (1950-1953 m.) 80 procentų apskrities ir aukštesnio rango kadrai buvo atleisti iš savo postų (Murray 2017, 163). Nepatenkintų

²⁰ 红色娘子军 *Hongse niangzi jun* (angl. Red Detachment of Woman)

demobilizuotų vietinės armijos lyderių ir karių sukilimai prieš naująją politiką buvo nuslopinti ir konfliktas buvo išspręstas centrinės partijos kadrų naudai. Taigi, nors naujoji politika tarp Hainano salos vietinių gyventojų kėlė pasipriešinimo jausmus, galinga autoritarinės valdžios ranka šiuos jausmus užgesino ir užsitikrino, jog politiką, įskaitant ir atminimą, diktuos būtent ji (Ten pat, 163-174).

2.2. Atminties politikos pasikeitimai Kinijoje ekonominių reformų eroje

Daug mokslininkų Kinijos Liaudies Respublikos istoriją skirsto į dvi dalis: maoizmo laikotarpį (1949-1978 m.), kai Kinijos komunistų partija propagavo socializmą ir reformų laikotarpį (1978 m. – dabar), kai Deng Xiaoping ir jo įpėdiniai propaguoja kapitalizmą. Schaeffer rašo, jog toks skirstymas pabrėžia ekonomikos netolydumą tarp šių dviejų laikotarpių ir kelia problemų, nes, visų pirma, KLR nuo pat pradžių nebuvo socialistinė, o atvirkščiai, kapitalistinė, nes naujasis režimas siekė žaibiškos industrializacijos ir sukaupti turtus naujai valdančiajai klasei, t.y. sukaupti kapitalą. Antra, abiem periodais valdžia buvo ta pati, partijos lyderiai, pvz. Deng aukštus postus užėmė abiem laikotarpiais. Trečia, toks skirstymas yra diktuojamas maoistinio įvykių interpretavimo, tačiau pats Mao įgyvendino tragiškas pasekmes turėjusius politinius sprendimus ir nuolat keitė nusistatymus, kad pateisintų savo veiksmus ir jų padarinius. Schaeffer teigia, jog nors abiem laikotarpiais valdžia propagavo kapitalizmą, skirtumų vis tiek negalima atmesti. Mao stengėsi šalį vystyti be kitų valstybių pagalbos ir jo politika skaldė valdančiąją klasę ir skatino kovas tarp frakcijų, tuo tarpu Deng ir jo įpėdiniai atidarė Kiniją užsienio investuotojams ir suvienijo besivaržančias frakcijas taip pasiekdami ekonominį augimą ir sustiprindami valdančiąją klasę (Schaeffer 2011, vii-viii).

Ši ekonominė-politinė Kinijos analizė padeda geriau suprasti, kokių tikslų vedami KKP lyderiai, kuria ir keičia politiką, kuri atsispindi visose žmonių gyvenimo sferose, įskaitant ir istorijos atminimą. Žvelgiant iš šios perspektyvos, ankstyvosios KLR metu į žmonių gyvenimus ir protus aršiai brukama socialistinė propaganda buvo tik maskuotė, naudojama politiniams ir ekonominiams tikslams pasiekti. Analizuojant naujojo reformų laikotarpio bruožus, reiktų nepamiršti, iš kur kyla nauji politiniai sprendimai, kurių atgarsiai atminties politikoje analizuojami šiame poskyryje.

Pasitikdami XXI a. KKP lyderiai pabrėžė savo kaip vis stipresnės ir

patriotiškesnės tautos standartų nešėjų rolę vietoje pasaulinės marksistinės revoliucijos lyderių. Tai reiškia, kad KKP nacionalistinė tapatybė istorinėje atmintyje yra daug svarbesnė negu klasių kovos atmintis. Naujojo amžiaus lyderių pečių neslegia tragiškų maoistinės politikos padarinių našta. Režimo teisėtumą užtikrina ekonominis augimas valstybės kontroliuojamoje kapitalistinėje sistemoje. Neideologiskų modernizuotojų tapatybė šiandien yra kur kas svarbesnė negu radikalių komunistų revoliucinė klasės kovų tapatybė (Murray 2017, 165).

Šios politinės reformos buvo priežastis, kodėl Murray apskritai galėjo parašyti šią knygą. Jis kalba, jog paskutiniaisiais dviem dešimtmečiais dėl sušvelnintų partijos apribojimų Kinijos revoliucijos istorija susilaukė ištiso potvynio naujos informacijos ir istorinių analizių. Dalyvių atsiminimai ir vis laisvėjanti prieiga prie oficialių archyvinių šaltinių leido kurti vis turtingesnę ir gilesnę istorijos pasakojimą. Dėl to nebegalima Hainano istorijos pasakoti vien tik kaip savanorių žvejų ir jūrligės kamuojamų Raudonosios armijos karių flotilės, atvykusios gelbėti salos, legendos. Esminis vietinių revoliucionierių vaidmuo komunistų pergalėje komplikuoja ir praturtina Hainano salos istorinį pasakojimą (Ten pat, 5-6; 161). Fang Baiju, sulaukusio kaltinimų lokalizmu, karjera buvo sugriauta ir jo tarnyba Hainane baigėsi. Tik 1983 m., 10 metų po mirties, jo vardas ir atminimas buvo reabilituotas (Ten pat, 183) ir jam pastatytas paminklas provincijos sostinėje, Haikou mieste, kur ant aukščiausios pakylės stovi didžiulis akmuo su jo portretu ir palaikais.

Reformų era yra dominuojama komercializuotos kultūrinės rinkos. Viena iš sričių, kurioje veikia atminties politikos mokslo studijuojamos taisyklės yra televizija. Rong (2013) analizuoja šiuolaikines „raudonosios klasikos“²¹ adaptacijas ir teigia, jog šiuolaikinė Kinijos televizija, stengdamasi prisitaikyti prie kiek įmanoma platesnės auditorijos ir pakelti reitingus, įveda daug naujovių į komunistinės revoliucijos istorijos pasakojimą. Šios naujosios interpretacijos turi didžiulę įtaką politinėje sferoje, nes perkurta istorija gali sumenkinti partijos valdžios teisėtumą. Taip pat paliečia ir Rong vadinamą raudonosios atminties grupę²². Valdžios politika, kolektyvinė atmintis ir rinkos jėgos paverčia raudonosios klasikos darbų adaptacijas sudėtingu procesu.

²¹ *Hongse jingdian* 红色经典, angl. Red Classics. Tai, revoliucinėmis istorijomis paremti, Mao laikais kurti teatrai, baletai filmai ir kitos meno formos, kuriomis buvo skiepijamos nacionalistinės-socialistinės partijos propaguojamos pažiūros.

²² Angl. Red memory group. Šios grupės nariai yra 50 ir daugiau metų, užaugę socialistiniu laikotarpiu arba kultūrinės revoliucijos metu. Ši grupė žmonių užaugo matydami ir skaitydami raudonosios klasikos darbus (Rong 2013, 665)

Pirmieji nereguluoti adaptacijų bandymai sukėlė visuomenės pasipiktinimą dėl neteisingai atvaizduotos revoliucijos istorijos ir privertė valdžios institucijas imtis kontrolės priemonių. Adaptacijų prodiuseriai, konkuruodami su kitais populiariosios televizijos žanrais ir įterpdami skandalingas ir išgalvotas istorinių veikėjų privataus gyvenimo subtilybes, siekė jas paversti įdomiomis modernaus jaunimo visuomenei. Jauni žmonės, užaugę naujame amžiuje, nėra aršiai politiškai indoktrinuojami ir neturi stiprių emocinių raudonosios klasikos darbų atsiminimų, žiūrėdami televiziją jie paprasčiausiai tikisi, jog bus įdomu. Tačiau raudonosios klasikos darbai susitelkia išskirtinai į komunistinę praeitį ir hegemoniškai pasakoja istoriją, todėl bet kokios šių darbų modifikacijos potencialiai pateikia naujas revoliucijos istorijos interpretacijas ir iš naujo nubrėžia istoriją ir buvimo Kinijos piliečiu prasmę. Dėl šios priežasties tai nėra paprasčiausias komercinis žingsnis. Adaptacijos, kuriose vaizduojamos veikėjų privataus gyvenimo peripetijos, keičia publikos supratimą apie revoliuciją, nes parodo, jog revoliucija nebuvo tik kolektyvinio heroizmo pasekmė, bet individų intrigų ir visuomenės darbų mišinys (Rong 2013, 664-673).

Rong pabrėžia, jog skirtingų amžių žiūrovai šiuos pasikeitimus priėmė nevienodai. Vienos iš tokių adaptacijų žiūrovų apklausa parodė, jog 60 ir daugiau metų žiūrovai buvo įsiutinti ir apskritai atmetė šią versiją. 50-60 metų žmonės, kurie užaugo su šia istorija ir puikiai ją žinojo, teigė, jog jų nostalgija nebuvo patenkinta ir originalai geresni. 30-50 metų žmonės į naująją versiją žiūrėjo nuolaidžiai ir susitelkę į menines detales, juokėsi iš montažo klaidų bei nenuoseklumo, o 20-30-mečiai buvo abejingi raudonosios klasikos temai. Faktas, jog vyresnio amžiaus žmonės pasibjaurėjo naujosiomis interpretacijomis, rodo, kad Mao laikotarpiu sukurti raudonosios klasikos darbai paliko gilų įspaudą visuomenės suvokime apie komunistų istoriją. Būtent vyresnės kartos žiūrovų reakcijos privertė valdžios institucijas įsikišti ir uždrausti tokias laisvas raudonųjų klasikos darbų interpretacijas ir užtikrinti, jog nauji kūriniai atitiktų originalią socialistinę dvasį ir neiškreiptų senosios ideologijos (Ten pat, 673-675).

Panašūs demografiniai pastebėjimai aptinkami ir raudonojo turizmo vietose. Lauko tyrimą Gutian²³ konferencijos vietoje atlikęs tyrinėtojas pastebi, jog vidurinio amžiaus ir vyresni lankytojai dažnai mini nostalgiją, kaip vieną iš priežasčių lankyti komunistinės istorijos objektus (Zhao 2014, 176). Raudonasis turizmas – tai dar vienas valstybės sankcionuojamas rinkos manipuliavimo triukas, siekiant politinių tikslų.

²³ 1929 m. čia įvyko devintasis KKP posėdis

Centrinė valdžia skiria lėšas kurdamą infrastruktūrą ir skatindama žmones lankyti istorinio paveldo vietas, tokias kaip revoliuciniai muziejai, atminimo parkai ir paminklai, kuriuose įamžintos svarbios revoliucijos istorijos asmenybės ar įvykiai. Kadangi šių vietų turinys iš prigimties politinis, skatindama tokio pobūdžio turizmą, valdžia stengiasi sustiprinti savo teisėtumą ir Kinijos nacionalinį identitetą. Pirmasis nacionalinis raudonojo turizmo vystymo planas buvo pradėtas 2004 m. centrinės valdžios ir iki pat šių dienų raudonųjų turistų skaičius auga nesustodamas, tačiau turizmo plėtojimui valdžia naudoja mokesčių mokėtojų pinigus ir dalina subsidijas mokykloms, valdžios institucijoms ir valstybinėms įmonėms, kad jos skatintų žmones vykti lankyti šias vietas. Mao laikotarpiu turizmas buvo laikomas nepriimtina ekonomine veikla, nes buvo manoma, jog paveldo objektai kyla iš iškreiptos kapitalistinės sistemos. Po Deng reformų, paveldo objektai pradėti saugoti, o turizmas tapo priimta veiklos forma valstybėje.

Nuo Kinijos modernėjimo tendencijų neatsiliko ir muziejai. Įprastas muziejų vaidmuo, kai lankytojas, būdamas autentiškų praeities objektų akivaizdoje yra tarsi nukeliamas į praeitį, yra vis labiau pamirštas. Autentika pakeičiama nuotraukomis, modeliais ir miniatiūromis – tikrų daiktų imitacijomis, o ne pačiais daiktais. Denton teigia, jog Kinijos muziejų kuratoriai šiomis naujosiomis formomis siekia pritraukti lankytojų dėmesį ir sukurti gyvesnį, todėl ir autentiškesnį, istorijos atspindį. Atitraukiant dėmesį nuo autentiškų istorinių artefaktų ir pereinant prie gyvą išpūdį sukeliančio vaizdavimo būdo, šios naujos parodų formos kenkia nusistovėjusiam revoliucinės istorijos pasakojimui, kuris tariamai paremtas tiesos ir objektyvumo principais (Denton 2005, 577).

Šių dienų Kinijoje ekonominiai motyvai diktuoja partijos politiką. Ekonominės reformos KLR atnešė iki tol nematytą laisvę beveik visose gyvenimo sferose. Milžinišku greičiu augusi Kinijos ekonomika ir partijos lyderių nusigręžimas nuo socialistinės retorikos užaugino globalizuotą ir į greitą praturtėjimą orientuotą žmonių kartą. Tokiu būdu tradicinė komunistinė ideologija ir visuomenės moralinės vertybės patyrė didžiulį nuosmukį ir KKP į tai žiūri kaip į grėsmę (Zhao 2014, 12), todėl valdžia pradėjo pradėjo skatinti įvairius tradicines socialistines vertybes propaguojančius projektus. Reformos žmonių kultūriniame gyvenime atnešė daug naujovių – aukščiau aptarti tik keli pavyzdžiai, tačiau, akivaizdu, jog šiuolaikinė Kinijos visuomenė yra gerokai sudėtingesnė ir vienas paprastas į visus klausimus lengvai atsakantis monolitinis pasakojimas nebeegzistuoja.

2.3. Apibendrinimas

Nors Schaeffer savo knygoje bando išvelgti dviejų KLR laikotarpių politinį ir ekonominį nuoseklumą, ekonominės reformos į žmonių gyvenimus atnešė radikalių pasikeitimų. Žmonės tapo laisvesni priimti savarankiškus sprendimus. Istorikams atsivėrė durys naujų šaltinių gausai ir tai leidžia jiems kurti turtingesnę ir pilnesnę revoliucinės istorijos vaizdą. Partijos istorija tapo populiariosios televizijos dalimi, turizmo objektu. Muziejai perėjo prie laisvesnių parodų organizavimo formų. Tačiau visuomenėje susiduria dvi grupės: vyresnio amžiaus karta, kuri užaugo paskendus socialistinėje retorikoje ir jaunoji karta, kuri, panašu, neturi aiškaus moralinio kompasas. Žvelgiant iš atminties politikos perspektyvos, panašu, kad valdžia atleido vadžias ir leido neformaliajai sferai turėti daugiau autonomijos.

3. Atvejo tyrimai

3.1. *Baisha* 白沙 sukilimo atminimo parkas

Vos įėjus pro parko vartus ir palypėjus laipteliais, prieš akis iškyla kiek pažįstamas vaizdas. Didžiulė aikštė, kurios kitoje pusėje ant pakylės stovi milžiniškas į viršų siaurėjantis ir koloną primenantis paminklas, kurio viršų dengia tradicinius kinų pastatus primenantis stogas. Atsistojus priešais koloną, kairėje pusėje matomos akmeninėje sienoje iškalto revoliucinį karą vaizduojančios scenos – nepaisant to, jog kai kurie elementai pakeitę savo vietas, atminimo parkas gerokai primena Liaudies herojų paminklą²⁴ stovintį KLR sostinės politiniame centre, Tiananmen 天安门 aikštėje. Centrinė kolona primena sumažintą Pekine stovinčio paminklo versiją, o geriau įsižiūrėjus į akmenyje iškalto vaizdus galima pamatyti, jog tarp komunistų partizanų įsiterpia egzotiškesniais rūbais apsirengę *li* tautinės mažumos žmonės. Priešingai negu Tiananmen aikštėje stovintis paminklas, Baisha sukilimo atminimo parkas neturi gerai dokumentuotos ir plačiai išstudijuotos sukūrimo istorijos. Vienintelis apie tai sufleruojantis ženklas yra istorinio aprašymo, išgraviruoto šalia akmeninės sienos ir ant nugarinės paminklo pusės paskutiniai žodžiai: „Hainano provincijos valdžia / 1991 m. balandžio mėnuo“. Būtinai tik spėlioti, kodėl šio parko kūrėjai pasirinko būtent tokią stilistiką. Galbūt norėdami prisigerinti centrinei valdžiai Pekine; galbūt, įamžindami Hainano komunistų lyderio Feng Baiju žodžius, jie norėjo parodyti, jog šis išskirtinai tautinių mažumų inicijuotas sukilimas yra tik maža dalis didžiosios Kinijos revoliucijos, taip simboliškai sumenkindami Hainano vaidmenį platesniame kontekste. Interpretacijų galima sugalvoti daug, tačiau žmogui, mačiusiam originalą stovintį Pekine, ko gero, nekylo abejonių, iš kur Baisha sukilimo atminimo parko įkūrėjai sėmėsi idėjų. Vienas iš parko elementų, kuris prieinamas nuodugniai analizei, yra tekstas, skirtas šio įvykio istoriniam aprašymui.

Tekstas pradedamas trumpu istorinio konteksto pristatymu ir greitai pereina prie sukilimo organizavimo detalių. Sukilimo priešas – nacionalistai, – žinoma, yra demonizuojami, nužmoginami tokiomis frazėmis kaip užsispyrę kietakakčiai, pamišėliai. Karinis pasipriešinimas ir kovos su priešu išaukštinamos tokiais epitetais kaip herojiškumas, didvyriškumas, didingumas, o tautinių mažumų žmonės vadinami „draugais“ ir yra giriami už tai, jog savo iniciatyva surado Hainano komunistų partijos

²⁴ Angl. Monument to the People's Heroes (žr. Hung 2011, 235-255)

narius, kas galiausiai vedė prie jų sąjungos ir vėliau sėkmingo bendrų priešų nugalėjimo „kruvinoje“ kovoje. Tekstas pilnas dėmesį kaustančių ir pyktį priešui skatinančių epitetų.

1939 m. vasarį Japonijos armija okupavo Hainano salą ir privertė nacionalistus atsitraukti į Wuzhishan 五指山 regioną, kur jie pradėjo vykdyti represijas prieš *li* ir *miao* tautines mažumas. Stojęs priešintis represijoms, *li* lyderis Wang Guoxing 王国兴 1942 m. į Hongmao 红毛 kaimą sukvietė daugiau negu 50 vietinių tautinių mažumų kaimų lyderių ir slapta pradėjo ruošti sukilimui. Po daugiau negu metų planavimo ir pasiruošimo buvo nuspręsta 1943 m. rugpjūčio 17 d. pradėti ginkluotą sukilimą, tačiau birželį nacionalistų įvykdytos *miao* žmonių „šaltakraujiškos“ žudynės ir rugpjūčio pradžioje paskelbtas įstatymas, jog iki to pačio mėnesio 15 d. vietiniai gyventojai turi sumokėti įvairius mokesčius paskatino sukilimą pradėti anksčiau – 1943 m. rugpjūčio 12 d. daugiau negu dvidešimties tūkstančių sukilėlių armija, vadovaujama Wang Guoxing ir jo partnerio Wang Yujin 王玉锦, ginkluota savadarbiais šautuvais, patrankomis, lankais ir dideliais peiliais, po dviejų savaitių kautynių, „sunaikinę“ daugiau negu 300 priešų, perėmę krūvą ginklų šovinių ir medicinos priemonių, pasiekė „didingą pergalę sudrebindami visą pietinės Kinijos žemę“. Rugsėjo pabaigoje, dėl „pamišusios“ nacionalistų kontratakos sukilėliai buvo priversti atsitraukti į kalnus ir kovą praleisti ten. Patyrę nesėkmių, jie galiausiai sugebėjo rasti Hainano komunistus ir lyderis Feng Baiju palaikydamas *li* ir *miao* žmonių kovą „vardan teisingumo“ sudarė su jais sąjungą. Galiausiai ši sąjunga vėl pradėjo „kraviną“ kovą su „kietakakčiais“ nacionalistais ir „išlaisvino“ Baisha apskritį ir Wuzhishan regioną.

Paskutinė teksto pastraipa skamba kaip didinga panegirika su nuvalkiotomis išaukštinimo frazėmis. *Li* ir *miao* tautinių mažumų „didingas ir herojiškas“ pasiekimas yra „Hainano žmonių pergalės daina“. Kinijos tautinių mažumų ir liaudies revoliucinio karo istorijoje buvo įrašytas „nuostabus ir didingas puslapis“. Sukilimo aprašymą užbaigia Mao Zedong citata, kurioje „aukščiausias įvertinimas“ asmeniškai skiriamas sukilėlių lyderiui Wang Guoxing.

Šis istorijos pasakojimas nebūtinai yra faktiškai neteisingas, tačiau, be abejonės, politiškai motyvuotas. Naudojant Mao laikų naratyvo kūrimo įrankius, susitelkiama tik į pozityvius istorijos aspektus išaukštinant juos epitetais, o neigiamus aspektus, kai revoliucionieriai patyrė sunkumų, ignoruojant. Priešų situacija apskritai neanalizuojama, jie naudojami tik kaip antraplanis veikėjas, kuris net nepanašus į

žmogų, greičiau į demoną. Murray savo knygoje gana plačiai aprašo šį įvykį ir jis skamba kiek kitaip.

Murray piešia gerokai turtingesnę istorinį vaizdą. Apžvelgdamas *li* žmonių istoriją galiausiai jis prieina prie Wang Guoxing tėvo istorijos ir kaip Wang tapo *li* bendruomenės lyderiu. Aptaręs istorinį kontekstą, autorius pradeda kalbėti apie įvykius, kurie aprašyti aukščiau. Nuo pat pradžių išryškėja skirtumai. Visų pirma, Murray pabrėžia, jog po Japonijos okupacijos nacionalistai atsitraukė į tas vietas, kurios istoriškai buvo *li* valdos. Čia atvykę nacionalistai vykdė ištisų *li* kaimų masines žudynes siekdami parodyti pavyzdį kitiems arba paprasčiausiai sustiprinti regioną ištrinant nežinomą *li* egzistavimo kintamąjį. Nacionalistai, naudodami ginklų pranašumą išsireikalavo savo materialinių būtinybių patenkinimo, tačiau ir jiems žūt būt reikėjo maisto ir pastogės, tad jie savo išgyvenimą rėmė būtent bendradarbiavimu su *li* arba bent jau susidūrimu su šiais žmonėmis vengimu (Murray 2017, 97-108). Nors tai ir nepateisina šaltakraujiškų žudynių, mes vis tik galime suprasti, kokių tikslų vedami nacionalistai taip elgėsi.

Sukilimo organizavimo laikotarpiu Murray vėlgi pateikia pilnesnę įvykių versiją paminėdamas *li* tradicijas. Wang Guoxing, kviesdamas *li* ir *miao* lyderius susitikimams, išsiuntinėjo strėlių antgalius. Tai amžių senumo tradicija, kuri reiškė, jog vyks genčių taryba. Susirinkę lyderiai prisiekė ištikimybę vieni kitiems gerdami vyną, sumaišytą su vištos krauju (Ten pat, 110). Šių tradicijų paminėjimas parodo šių tautinių mažumų išskirtinumą; tuo tarpu, atminimo parko tekstas iš esmės nors ir giriant, tačiau sudaro vaizdą, jog *li* ir *miao* žmonės yra eiliniai revoliucijos dalyviai, neturintys išskirtinių bruožų.

Murray, rašydamas apie ginkluotą sukilimą, pateikia visai kitokią informaciją. Nors abiejuose tekstuose sukilėlių skaičius sutampa, kiti skaičiai išsiskiria. Murray rašo, jog ginkluota kova vyko daugiausia liepos, o ne rugpjūčio, 12-17 dienomis. Nacionalistų pareigūnai, netikėtai užklupti sukilėlių atakos, palikę savo postus pabėgo. Tai sukilėliams atnešė viltes. Wang Guoxing buvo pakviestas susitikimui su Baisha apygardos lyderiu, tačiau tai buvo spąstai ir Wang buvo pagrobtas ir vėliau išvaduotas Wang Yujin. Pasak Wang Guoxing biografijos, maždaug šimtas, o ne trys šimtai nacionalistų buvo nužudyti. Kovos regione tęsėsi, tačiau sukilimo netikėtumas atslūgo, ir nacionalistai persigrupavę geresnės ginkluotės pagalba atstatė tvarką (Ten pat, 113). Kai kurie istorinių faktų neatitikimai verčia pakrapštyti galvą, tačiau, turint omenyje, jog politiškai motyvuoti revoliucijos istorijos tekstai nepretenduoja į autentiškumą,

išvados tampa visai akivaizdžios.

Atminimo parko tekstas nesuteikia beveik jokios informacijos apie tai, kokios priežastys privertė *li* žmones ieškoti pagalbos komunistų gretose – vienintelis į tai nurodantis paminėjimas yra „pamišėliška“ nacionalistų kontrataka. Vėlgi, Murray mums siūlo gan logišką paaiškinimą: atstatę savo tvarką, nacionalistai pradėjo aktyviai ieškoti ir žudyti *li* sukilėlius ir jų rėmėjus iki tokio lygio, kad šios mažumos žmonės galimai buvo išnykimo rizikoje. 1943 m. spalį buvo surengtas dar vienas išgyvenusių sukilimo lyderių susitikimas, kurio metu nuspręsta ieškoti komunistų pagalbos (Ten pat, 114-116).

Atmesti faktą, kad šios dvi tų pačių įvykių interpretacijos turi radikalių skirtumų neįmanoma. Reikia nepamiršti, jog Murray tekstas yra knyga, todėl jis turi galimybę išplėsti savo pasakojimą. Bet kokių atveju, kai kurie faktiniai neatitikimai per daug akivaizdūs, kad juos būtų galima nurašyti kaip pastangas rašyti glaustai. Panašu, jog Mao laikotarpio socialistinės ideologijos prikimštas tekstas ir sukilimo atminimo parkas, primenantis politinį centrą Pekine, galų gale pasakoja vientisą istorinį naratyvą.

3.2. Hainano provincijos istorijos muziejaus paroda skirta Hainano išlaisvinimo 70-ties metų jubiliejui paminėti

Šio atvejo tyrimą pradėsiu aprašydamas Murray studijos rezultatus. Jis aptaria dvi skirtingas Hainano salos „išlaisvinimo“ operacijos interpretacijas, o muziejaus parodoje aptinkama tik viena iš jų. Pačio įvykio detalių čia neminėsiu, nes pirmajame skyriuje jos jau buvo aprašytos.

Mūšis dėl Hainano buvo paskutinis didesnis Kinijos pilietinio karo konfliktas. Po sėkmingos komunistų kampanijos Pekine paskelbta žinutė buvo aiški ir paprasta: Raudonoji armija su Hainano kolonos pagalba herojiškai išsilaipino saloje ir greitai išvijo priešų likučius išvaduodami salą. Pranešime buvo paminėti devyni svarbiausi vadai, aštuoni iš jų – žemyno pajėgų, ir tik vienas – Feng Baiju – hainanietis. Šis pranešimas visiškai neatitiko Hainano invazijos operacijos sudėtingumo. Žemyninės dalies kinų ir hainaniečių požiūris į salos užkariavimą buvo toks skirtingas, kad, priklausomai nuo perspektyvos, Hainano išlaisvinimas truko arba dvi savaites, arba 23-ejus metus. Todėl, pasak Murray, istorinėje atmintyje Hainano operacija turi bent du skirtingus pasakojimus. Vienas iš jų, dominuojantis istoriniuose tyrinėjimuose ir didžiosios Kinijos populiacijos dalies atmintyje, gali būti suprastintas centrinėje

parodos vietoje rodomu keliolikos sekundžių animuotu filmuku. Čia matoma medinių burinių laivų flotilė didvyriškai plaukianti link kranto, apšaudoma viršuje skraidančių lėktuvų. Kitas pasakojimas gali būti susumuojamas Hainano komunistų partijos šūkiu: „Dvidešimt tris metus raudonoji vėliava nekrito“, kuriuo pabrėžiamas ilgas ir sunkus sukilimas vedamas vietinių Hainano komunistų pajėgų (Ten pat, 143-144).

Stovint prie didžiulio Hainano provincijos muziejaus įėjimo akį iš karto rėžia milžiniškas, per visą pastato aukštį kabantis platus audeklas, ant kurio paviršiaus išspausdinta parodos afiša. Ji tikrai sukelia įspūdį, jog viduje lauks kažkas įspūdingo. Lankytojas, atėjęs į parodą, gaus dozę nuotraukų ir aprašymų, kaip Raudonosios armijos kariai ruošiasi Hainano invazijai, mokosi plaukti, buriuoti, treniruoja kūnus. Prie svarbiausių vadų lentos, atkartojant 1950 m. pranešimą, paminėti devyni vadai, vienas iš jų – hainanietis Feng Baiju. Tada praeinama pro tamsų koridorių, kuriame projektorių pagalba rodomas trumpas filmukas, kurį minėjau aukščiau. Sunku pasakyti, ar publika pastebi, jog ypatingai prastos kokybės animuotame filmuke vaizduojami laivai ir kitos scenos beveik visiškai nepanašios į tai, kas ką tik buvo matyta nuotraukose. Išėjus iš tamsaus koridoriaus pasitinka dar viena krūva nuotraukų ir aprašymų. Šįkart tai skirtingų Raudonosios armijos padalinių išsilaipinimo istorijos su žemėlapiiais ir brėžiniais ir daugiau nuotraukų. Hainano komunistų vardas pamenamas tik tuomet, kai išsilaipinęs padalinys su jais susitinka. Toliau įeinama į paskutinę parodos dalį. Pilkos sienos virsta ryškia, rėkiančiais raudona spalva. Čia dar kartą atkartojamas 1950 m. pranešimas apie Hainano salos išlaisvinimą ir lieka tik bežiūrėti į akmeninę sieną ir spėlioti, ar visi keturių tūkstančių operacijos dalyvių vardai tikrai buvo sutalpinti ir išgraviruoti. Nepaisant ginklo, kelių šovinių, granatos, piniginių kupiūrų, moters-nacionalistės apsiausto ir keleto medalių, autentiški artefaktai negausūs, o esantys irgi nesukelia į praeitį nubloškiančio efekto.

Susidaro įspūdis, kad parodos kuratoriai, bandydami sujungti visas įmanomas reprezentacijos formas sugebėjo visas jas sugadinti. Prisimenant Denton aprašytus muziejų parodų organizavimo būdus, ko gero galima teigti, jog ši paroda neatitinka nei klasikinių muziejų principų, kai autentiškų artefaktų akivaizdoje žiūrovas yra tarsi nubloškiamas į praeitį, nei po ekonominių reformų plėtojamų naujų, gyvesnių istorinių reprezentacijų formų. Prastos kokybės filmuke matomos akivaizdžios istorijos faktinės klaidos, prieštaraujančios ką tik matytoms nuotraukoms, verčia tik gūžčioti pečiais. Hainano saloje stovinčio muziejaus paroda netgi nepateikia alternatyvaus, vietinių komunistų požiūrio į salos išlaisvinimą.

3.3. Apibendrinimas

Antrajame skyriuje buvo aptarti reikšmingi atminties politikos ir bendresni visuomenės pasikeitimai po ekonominių reformų. Kita vertus, šiame skyriuje analizuoti atvejai neatspindi tų pasikeitimų. Žinoma, galima kritikuoti, jog tyrimui pasirinkti atvejai nėra komerciniai projektai, diktuojami rinkos ekonomikos taisyklių. Galbūt jų paskirtis yra mokyti visuomenę, grįžtant prie Mao laikotarpio idealų, tačiau, turint omenyje Rong studiją ir joje analizuojamus demografinius pastebėjimus, jaunoji karta, užaugusi jau modernioje Kinijoje, tiems idealams yra abejinga, todėl pasenusios ir nuobodžios, socialistiniais idealais grindžiamos edukacinės programos į šiuolaikinių jaunų žmonių protus neprasibraus.

Išvados

Hainano komunistinio judėjimo istorijos pasakojimas turi dvi skirtingas interpretacijas: vietinių dalyvių atsiminimuose tai 23 metus trukusi sunki ir ilga kova; kita yra centrinės Komunistų partijos propaguojama versija, kuri susikoncentruoja į Raudonosios armijos stiprybę ir narsą dvi savaites trukusio salos užkariavimo metu. Tyrimas atskleidė, jog netgi Hainano provincijos muziejaus paroda, skirta salos išvadavimui paminėti, atkartoja centrinės valdžios propaguojamą pasakojimą, beveik visiškai ignoruodama vietinių revoliucionierių egzistavimą ir pastarųjų alternatyvų požiūrį. Tai verčia manyti, jog pačių hainaniečių istorinių įvykių versija šiuolaikinės Kinijos ir netgi salos oficialiojoje politinėje ir kultūrinėje aplinkoje yra nepageidaujama.

Ekonominės reformos po 1978 m. pakeitė Kinijos veidą. Mao laikotarpiu aršiai kontroliuojamas politinis ir kultūrinis gyvenimas buvo išmainytas į platesnes visuomenines laisves ir teises priimti savarankiškus sprendimus vardan ekonominio augimo. Staigus socialistinių idealų atmetimas ir siekis greitai pasipelnyti sukūrė naują jaunų žmonių kartą, pamiršusią moralines vertybes ir susitelkusią tik į ekonominę naudą. Tai privedė prie susiskaldžiusios visuomenės, kurioje vyresnio amžiaus žmonės, užaugę socialistiniu laikotarpiu, ir jauni žmonės, užaugę reformų laikotarpiu, turėjo visiškai skirtingus idealus. Dėl šių priežasčių Kinijos komunistų partija vėl pradėjo reguliuoti kultūrinį gyvenimą, vystydama „raudonojo turizmo“ projektus, kontroliuodama „raudonosios klasikos“ interpretacijas televizijoje bei statydama istorinės atminties parkus, muziejus ir paminklus, kuriuose istorinio diskurso pobūdis sugrįžo prie Mao laikotarpiui būdingų formų.

Viena iš tokių vietų – Baisha sukilimui atminti pastatytas parkas. Čia esanti aikštė, paminklas, graviūros akmeninėje sienoje ir kiti meniniai elementai primena sumažintą ir stilizuotą Liaudies herojų paminklą, stovintį Kinijos politiniame centre, sostinės Pekino Tiananmen aikštėje. Parke esantis tekstas, pristatantis Kinijos komunistų revoliucijos istorijoje išskirtinį tautinės mažumos ir komunistų bendradarbiavimo atvejį, Mao laikotarpio stiliumi panegiriškai šlovina sukilimo pergales ignoruodamas nesėkmes ir įvykio išskirtinumą. Paskutiniame sakinyje įterpta Mao citata galutinai patvirtina atminimo parko kūrėjų pavaldumą centrinei partijos valdžiai. Tuo tarpu, Murray kurdamas to pačio įvykio aprašymą, pateikia daug pilnesnį vaizdą. Jis įtraukia

visų dalyvavusių pusių motyvacijas, nusistatymus ir iš esmės įpindamas skirtingus kontekstus pateikia gilų ir visapusišką sukilimo supratimą. Akivaizdu, jog politiškai motyvuotas atminimo parko tekstas nesiekia autentiško istorinių įvykių atkūrimo, o greičiau pasinaudojant šiuo įvykiu – diegti socialistinę ideologiją.

Atvejo tyrimai parodė, jog faktinė „raudonojo turizmo“ ekspozicijose ir lankymosi vietose esanti Hainano salos istorinė informacija nebūtinai falsifikuota, tačiau jų kuriamas istorinis pasakojimas atskleidžia tik dalį tiesos, įpinant ją tarp emocingų epitetų ir laikantis centrinės partijos valdžios diktuojamo istorinio diskurso.

Šis darbas prisideda prie atminties politikos mokslų tyrinėjimų Kinijos tema. Giliau pažvelgiama į Hainano salos komunistinę istoriją ir jos atminimą iš atminties politikos teorinės perspektyvos. Ateities tyrėjai turėtų nuodugniau išnagrinėti vietinės reikšmės „raudonojo turizmo“ objektus, kurie Kinijos teritorijoje pasklidę tūkstančiais – kaip jie pasakoja istoriją lankytojams, ir ar jų pasakojimas taip pat atkartoja centrinės valdžios diktuojamą naratyvą, kaip kad sufleruoja pasirenkama šių objektų stilistika. Taip pat, reikėtų atidžiau pažvelgti į tautinių mažumų Kinijoje problemą – ar kituose istorinių pasakojimų kontekstuose tautinės mažumos pristatomos ignoruojant jų išskirtinumą, ar tai yra kolonijinio mąstymo bruožai, ar Kinijos valdžia tokiais būdais stengiasi asimiliuoti tautines mažumas į didesniąją hanių populiaciją ir išnaikinti jų individualumą.

Bibliografijos sąrašas

Tsui, Bonnie 2009. *The Surf's Always Up in the Chinese Hawaii* [interaktyvus], The New York Times. Prieiga < <https://www.nytimes.com/2009/03/15/travel/15next.html> > [žiūrėta 2020 05 25]

Rong, Cai 2013. *Restaging the Revolution in Contemporary China: Memory of Politics and Politics of Memory* [interaktyvus]. The China Quarterly, 215, 663-681. Prieiga < <https://doi.org/10.1017/S0305741013000763> > [žiūrėta 2020 05 24]

Phillips, R. 1980. *The Japanese Occupation of Hainan* [interaktyvus]. Modern Asian Studies, 14(1), 93-109. Prieiga < <https://doi.org/10.1017/S0026749X0001218X> > [žiūrėta 2020 05 24]

Murray, J. 2017. *China's Lonely Revolution : The Local Communist Movement of Hainan Island, 1926-1956* [interaktyvus]. Albany: State University of New York Press. Prieiga < <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=823763a8-13b8-4442-bad7-e0c11b876579%40pdc-v-sessmgr02&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d> > [žiūrėta 2020 05 24]

Peter J. Verovšek 2016 *Collective memory, politics, and the influence of the past: the politics of memory as a research paradigm* [interaktyvus], Politics, Groups, and Identities, 4:3, 529-543. Prieiga < <https://doi.org/10.1080/21565503.2016.1167094> > [žiūrėta 2020 05 25]

Maurantonio, Nicole 2014. *The Politics of Memory* [interaktyvus] Oxford: Oxford University Press. Prieiga < <https://scholarship.richmond.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1047&context=rhetoric-faculty-publications> > [žiūrėta 2020 05 25]

Schaeffer, R. 2011. *The Cultural Revolution. In Red Inc: Dictatorship and the Development of Capitalism in China, 1949-2009* [interaktyvus]. Routledge. Prieiga < <https://ebookcentral.proquest.com/lib/viluniv-ebooks/detail.action?docID=3384609> >

[žiūrėta 2020 05 24]

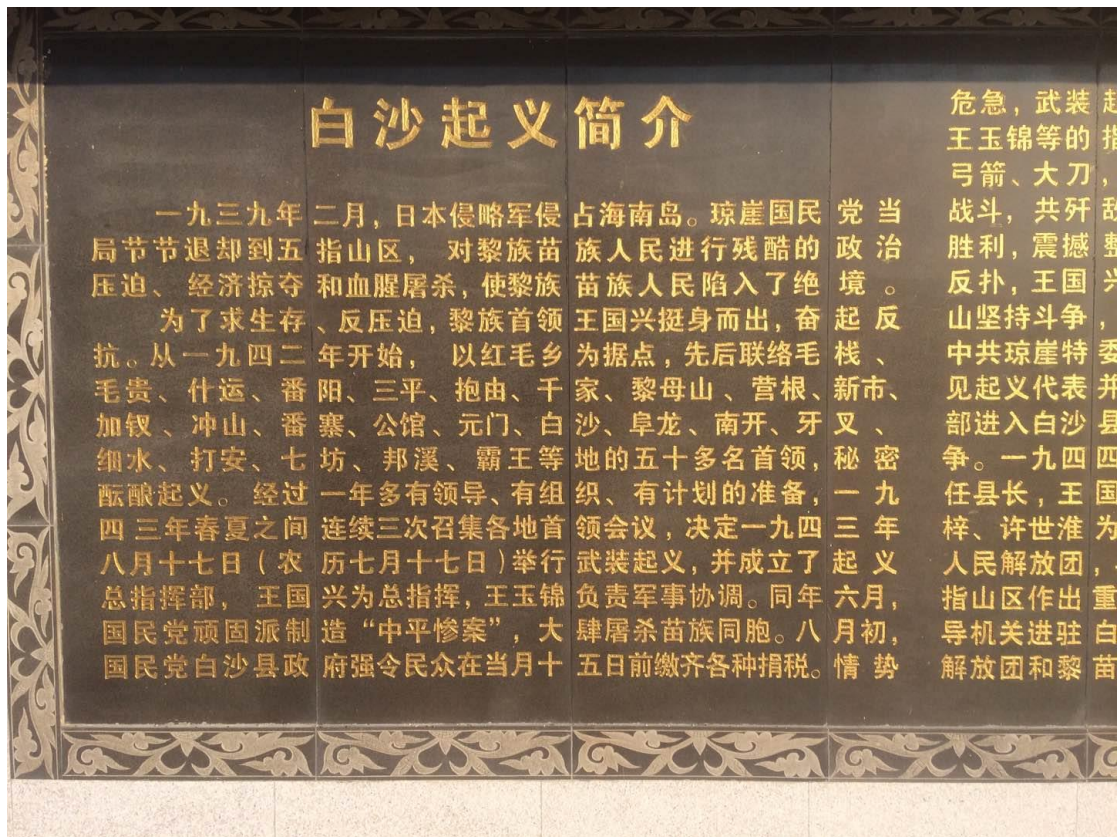
Hung, Chang-tai 2011. *Mao's New World : Political Culture in the Early People's Republic* [interaktyvus], Cornell University Press. Prieiga <<https://ebookcentral.proquest.com/lib/viluniv-ebooks/detail.action?docID=3138163>>

Denton, K. 2005. *Museums, memorial sites and exhibitionary culture in the people's republic of china* [interaktyvus]. The China Quarterly, 183, 565-586. Prieiga <<https://doi.org/10.1017/S0305741005000366>>

Edwards, L. 2016. *Women warriors and wartime spies as tools for 'total militarisation': The Red Detachment of Women* [interaktyvus]. Cambridge: Cambridge University Press. Prieiga <<https://doi.org/10.1017/CBO9781316536346.011>> [žiūrėta 2020 05 25]

Falkenheim, V. C. 2019. *Hainan. Province and island, China* [interaktyvus]. Encyclopædia Britannica, inc. Prieiga <<https://www.britannica.com/place/Hainan>> [žiūrėta 2020 05 25]

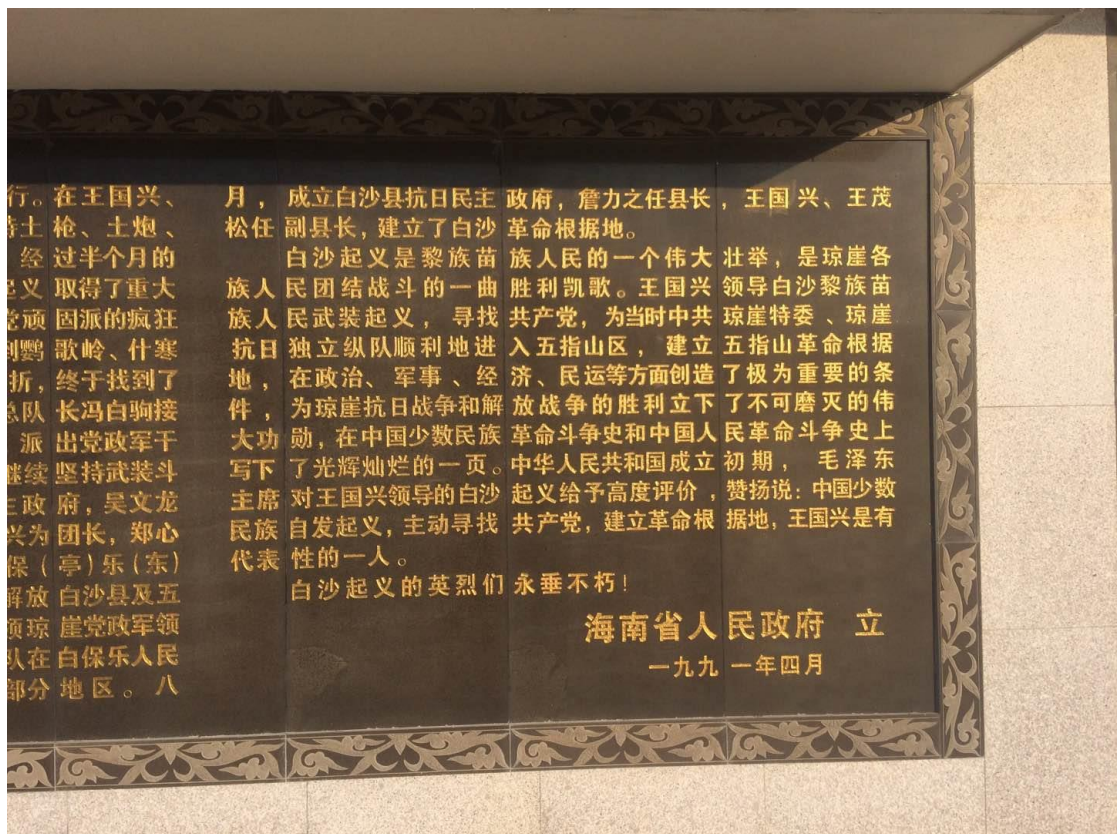
Priedai

1. Nuotrauka. Baisha sukilimo aprašymas atminimo parke (1 iš 3)

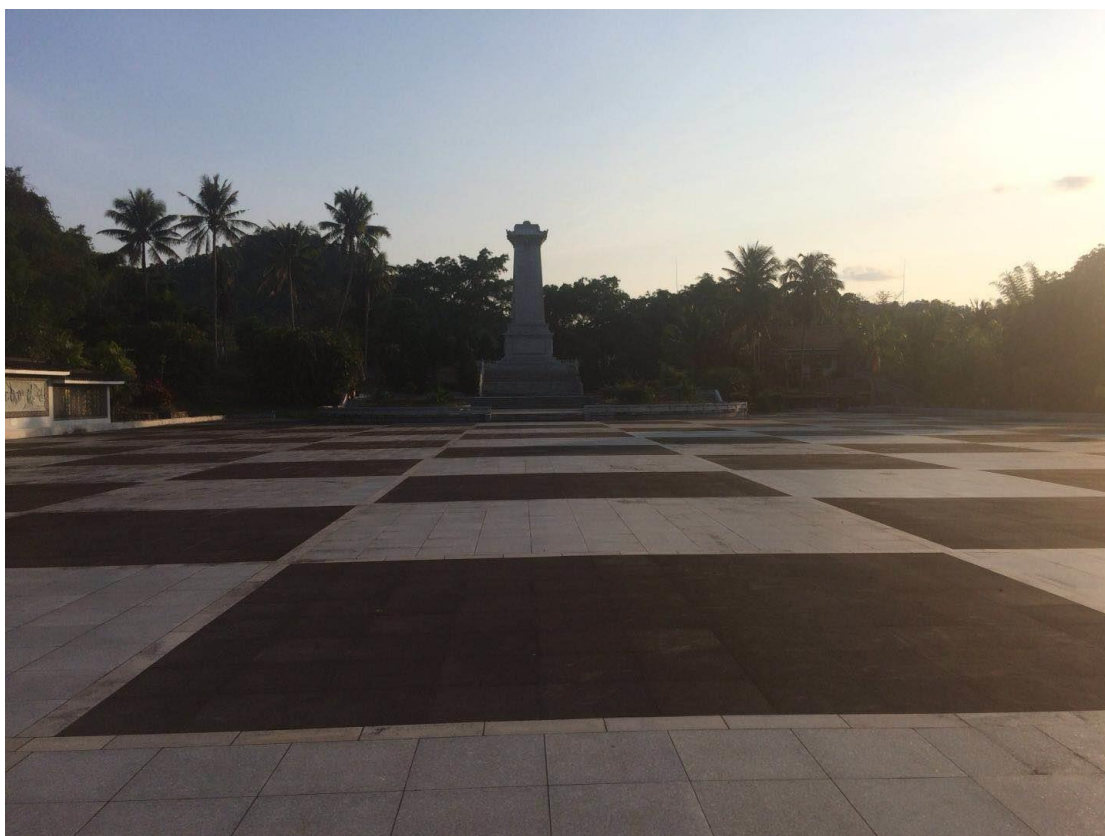
2. Nuotrauka. Baisha sukilimo aprašymas atminimo parke (2 iš 3)

3. Nuotrauka. Baisha sukilimo aprašymas atminimo parke (3 iš 3)

4. Nuotrauka. Baisha atminimo parke stovintis paminklas.

5. Nuotrauka. Baisha sukilimo aikštės vaizdas.

Summary

Communist movement of Hainan island: history and memory

Key words: Chinese history, Hainan, politics of memory, communism, ideology, propaganda, monuments, museums, remembrance

The object of the bachelor's thesis is the history and memory of the Hainan communist movement. The aim of this work is to critically compare how the same historical events of the Hainan island communist movement are presented in the study of a renowned Western historian and in the museums and memorials built on Hainan island. In other words, the work seeks to confirm or refute the hypothesis that historical information in Hainan's "red tourism" exhibitions and places of memory is falsified or otherwise obviously altered. If the hypothesis is confirmed, the aim is to find out how and why historical discourse has been changed. Tasks: to review the history of the communist

movement in Hainan island; to examine the features of memory policy in the People's Republic of China (PRC); to present and critically evaluate the material documented during the field research; to perform a comparative analysis of Western scholars and historical sources found during field study in Hainan.

Using qualitative content analysis and comparative analysis, it was concluded that today historical discourse is constructed in the style of socialist ideology of the Mao period and repeats interpretations of that time, ignoring alternative historical approaches. The memory of history is used as a political tool to create a unified myth of the history of the Chinese Communist Party and to establish the legitimacy of power. The bachelor's thesis may be useful for scholars planning to study the historical discourse of the Chinese Communist Party, the history of Hainan Island, or China's national minorities.